

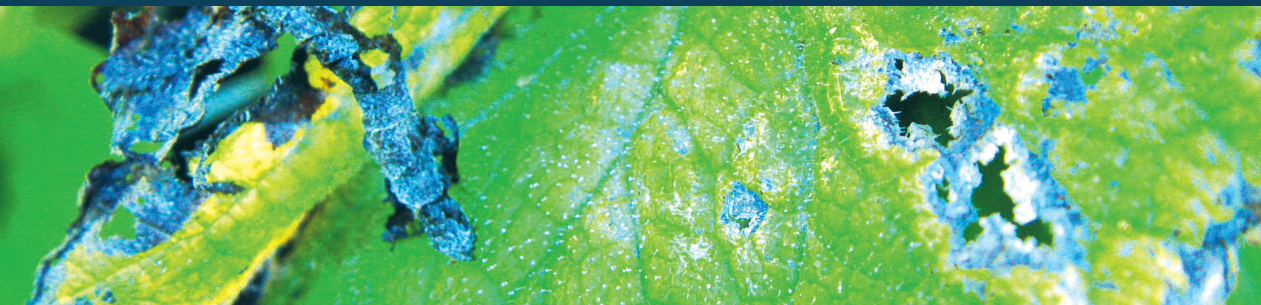
SOCIAL
FORSKNINGS
INSTITUTTET

06:26

Dorte Boesby

OPLYSNING OM DEMENS

EN EVALUERING AF SOCIALMINISTERIETS PULJE TIL
OPLYSNING OM DEMENS

06:26

OPLYSNING OM DEMENS

EN EVALUERING AF SOCIALMINISTERIETS PULJE TIL
OPLYSNING OM DEMENS

Dorte Boesby

KØBENHAVN 2007
SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

OPLYSNING OM DEMENS.
EN EVALUERING AF
SOCIALMINISTERIETS PULJE TIL OPLYSNING OM DEMENS

Afdelingsleder: Ole Gregersen
Afdelingen for Socialpolitik og velfærdsydelse

ISSN: 1396-1810
ISBN: 978-87-7487-829-2

Layout: Hedda Bank
Oplag: 600
Tryk: Schultz Grafisk

© 2007 Socialforskningsinstituttet
Socialforskningsinstituttet
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver Socialforskningsinstituttets publikationer, bedes sendt til instituttet.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
	Projekterne har udbredt kendskab til demens og støttet den lokale oplysning om demens	10
	Aftabuisering af demens	10
	Projekterne har udbredt viden om eksisterende tilbud	11
	Typiske deltagere var plejepersonale, pårørende, kvinder og ældre	11
	Nye samarbejder og forankring af projekterne	12
1	INDLEDNING	13
	Baggrund	13
	Rapportens mål og opbygning	13
2	EVALUERINGENS MÅL OG METODE	15
	Opfyldelse af oplysningspuljens mål	15
	Evalueringsmetoden	16
	Programteorier opstilles og afprøves	16
	Materiale og fremgangsmåde for evalueringen	17

3	OPLYSNINGSPROJEKTERNE	19
	Form og indhold	19
	Mange forskellige målgrupper	20
	Kommunerne og frivillige stod for flest aktiviteter	20
4	DELTAGERNES SAMMENSÆTNING OG TILFREDSHED	23
	Hvad kan spørgeskemaerne fortælle os?	23
	Spørgeskemaevalueringens begrænsninger	24
	Hvem henvendte de spørgeskemaevaluerede aktiviteter sig til?	24
	Pårørende og plejepersonale var de typiske deltagere	26
	Aktiviteterne har ramt deres målgrupper	27
	Få unge og en overvægt af kvinder blandt deltagerne	27
	De fleste deltagere har lært noget nyt	29
	Uformelle kontakter og demenskoordinatorer vigtige for kommunikationen	30
	Opsummering af spørgeskemaevalueringen	32
5	CASESTUDIER: FEM OPLYSENDE AKTIVITETER OM DEMENS	33
	Demens i hverdagslivet – forebyggende oplysningsindsats i Odsherred	35
	Frivillige aflastere til pårørende af demensramte	39
	Frisører og fodterapeuter: Hvordan leverer man en god serviceydelse til en person med demens – fif og faldgruber	43
	Demens – informationskampagne – Valby	48
	En møderække om demens	53

6	AFSLUTNING OG KONKLUSIONER	57
	Projekterne har udbredt kendskab til demens og støttet den lokale oplysning om demens	57
	Aftabuivering af demens	58
	Projekterne har udbredt viden om eksisterende tilbud	59
	Typiske deltagere var plejepersonale, pårørende, kvinder og ældre	59
	Nye samarbejder og forankring af projekterne	59
	God kommunikation via lokalavis og uformelle netværk	60
	LITTERATUR	61
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2006	62

FORORD

I efteråret 2004 udbød Socialministeriet en pulje på 3 mio. kroner til informations- og oplysningsaktiviteter om demens. Dette førte til, at der fra foråret 2005 til foråret 2006 foregik en række initiativer til oplysning om demens.

I denne rapport evalueres disse aktiviteter. Rapporten er bestilt af Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service (tidligere Styrelsen for Social Service), som også stod for uddeling af midlerne. Den er udarbejdet af forskningsassistent cand.scient.soc. Dorte Boesby. Seniorforsker cand.scient.adm., ph.d. Tine Rostgaard, har været projektleder på projektet. Stud.scient.soc. Ane Grubb har indgået i arbejdet med at indsamle oplysninger om aktiviteterne, og stud.scient.soc. Liv Bjerre har bidraget til rapportens tabeller og statistiske analyse. Cand.merc.int., ph.d. Henrik Stener Pedersen fra Oxford Research har læst og kommenteret rapporten.

København, februar 2007

Jørgen Søndergaard
Socialforskningsinstituttet

Palle Lund
Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service

RESUMÉ

Rapporten fremlægger resultaterne af SFT's evaluering af Socialministeriets Pulje til Oplysende Aktiviteter om Demens.

Ifølge puljebeskrivelsen skulle aktiviteterne ”støtte den lokale information og oplysning om demens” (Styrelsen for Social Service, 2004). I puljebeskrivelsen er endvidere opstillet følgende formål:

Formålet med puljen er gennem information og oplysning at fremme viden om eksempelvis demenssygdomme, symptomer på demenssygdomme og handlemuligheder, rettigheder og tilbud for demensramte og deres pårørende.

Og følgende delmål: De udviklingsprojekter, der søges støtte til, skal:

- medvirke til at udbrede kendskabet til demenssygdomme
- medvirke til en aftabuisering af demens
- udbrede kendskabet til symptomer på demenssygdomme
- udbrede viden om eksisterende tilbud i lokalområdet (fx oprettelse af pårørendegrupper)

(Styrelsen for Social Service, 2004)

Puljebeskrivelsen lægger desuden vægt på, at ”oplysning og information om demens kan have flere målgrupper, fra hele befolkningen til specifikke grupper såsom elever på ungdomsuddannelser eller buschauffører.” (Styrelsen for Social Service, 2004)

Formålet med evalueringen er at vurdere, om de projekter, som modtog støtte fra puljen, har medvirket til at indfri de nævnte mål. Evalueringen bygger på kvantitative data i form af i alt 691 spørgeskema-besvarelser fra deltagere i 27 ud af de 39 gennemførte projekter, samt kvalitative data i form af studier af fem udvalgte projekter.

PROJEKTERNE HAR UDBREDT KENDSKAB TIL DEMENS OG STØTTET DEN LOKALE OPLYSNING OM DEMENS

Spørgeskemaevalueringen viser, at de støttede projekter har levet op til puljens målsætninger om at støtte den lokale information om demens og medvirke til at udbrede kendskabet til demenssygdommene og symptomer på demens. Langt de fleste deltagere, som har besvaret spørgeskemaer, synes således, at de har fået øget deres viden om demens ved at deltage i et arrangement. Arrangementerne har desuden levet op til deltageres forventninger om, hvad de ville opnå viden om ved at deltage i et oplysningsarrangement om demens.

AFTABUISERING AF DEMENS

Vores kvalitative studier af fem udvalgte projekter viser, at det er lykkedes at gøre demens mindre tabubelagt på forskellig vis. Behovet for at få brudt tabuet omkring demens er størst hos pårørende til demensramte. Disse har i flere tilfælde tilkendegivet, at de nemmere kunne tale om demens, når et projekt præsenterede situationer med demensramte, som de kunne genkende fra deres eget liv. Det har også haft betydning for aftabuiseringen, at arrangører og foredragsholdere har opfordret til åbenhed om emnet og har været opmærksomme på at skabe en tryk atmosfære for deltagerne i arrangementerne. Det har medvirket til, at deltagerne har følt sig godt tilpas ved at stille spørgsmål eller ved at

henvende sig personligt til fagpersoner, som var til stede ved arrangementerne.

Blandt personale, som arbejder med demensramte, kan der desuden være et tabu om demens, som bunder i usikkerhed om de juridiske aspekter i forbindelse med plejen af en demensramt. Flere arrangementer inkluderede netop oplysning om de juridiske aspekter, og vores casestudier viser, at den slags viden kan være med til at gøre personalet mindre usikkert på, hvordan det håndterer demensramte og dermed også mindre usikkert over for at diskutere problemer i forbindelse med plejen af demensramte med kollegaer eller pårørende.

PROJEKTERNE HAR UDBREDT VIDEN OM EKSISTERENDE TILBUD

Lokale demenskoordinatorer spiller en afgørende rolle for kommunikationen med demensramte og de pårørende og for, om disse grupper får de tilbud, der findes. Derfor er det positivt, at demenskoordinatorer har spillet en stor rolle som arrangører af aktiviteterne. Demenskoordinatorernes synlighed og tilstedeværelse ved aktiviteterne har bidraget til udbredelsen af viden om de eksisterende tilbud i lokalområdet. Viden om eksisterende tilbud blev også udbredt ved, at foreninger som fx Ældresagen og Alzheimerforeningen har været aktive og deltaget i mange af aktiviteterne.

TYPISKE DELTAGERE VAR PLEJEPERSONALE, PÅRØRENDE, KVINDER OG ÆLDRE

Generelt lykkedes det projekterne at nå deres målgrupper, men spørgeskemabesvarelserne viser, at det især var plejepersonale og pårørende, der deltog i arrangementerne. Vi kan også se, at kvinder og ældre har været stort repræsenteret blandt deltagerne. Da der ikke er noget eksplicit mål i puljebeskrivelsen om, at deltagerne skulle være repræsentativt fordelt på køn og alder, og da få af projekterne overhovedet har haft unge eller typiske mandefag (fx taxachauffører) som målgruppe, er overrepræsentationen af disse grupper ikke umiddelbart problematisk. Vi synes

dog, det er vigtigt at pointere uligevægten, eftersom puljebeskrivelsen eksplicit foreslår unge og typiske mandefag som mulige målgrupper.

NYE SAMARBEJDER OG FORANKRING AF PROJEKTERNE

En del af de projekter, som er arrangeret af kommuner, har bestået i et samarbejde mellem kommuner, som skal lægges sammen. På den måde har projekterne været med til at starte samarbejder mellem kommunerne og især imellem demenskoordinatorer i forskellige kommuner. Desuden viser fx vores casestudie af et projekt i Valby, at samarbejde om at tilrettelægge oplysning om demens kan føre til dannelsen af nye netværk, som dels vil kunne bruges til faglig sparring i arbejdet med demensramte, og dels vil kunne danne grobund for nye initiativer med fokus på demens.

Andre frugtbare samarbejder forekom især mellem kommuner og frivillige foreninger, hvor de frivillige fx stod som praktiske arrangører, og kommunen stod for at søge penge til aktiviteten og give faglig sparring.

INDLEDNING

BAGGRUND

Den 30. juni 2003 indgik regeringen og Dansk Folkeparti en aftale om at afsætte 80 mio. kr. til målrettede initiativer på demensområdet. Heraf blev 3 mio. kr. afsat til en pulje for informations- og oplysningsaktiviteter på demensområdet. Formålet med puljen var gennem information og oplysning at fremme viden om demenssygdomme, symptomer på demenssygdomme samt handlemuligheder, rettigheder og tilbud for demensramte og deres pårørende. Der kunne søges mellem 25.000 kr. og 75.000 kr. fra puljen. Af de 43 projekter, som blev bevilget støtte, blev 39 gennemført. Projekterne løb af stablen fra foråret 2005 til sommeren 2006.

RAPPORTENS MÅL OG OPBYGNING

I rapporten foretages en evaluering af projekterne, som både ser på, om målene med puljen er blevet opfyldt, og på hvilken lære vi kan drage af de processer, som arrangørerne af projekter har været igennem. At evalueringen således indeholder et læringsperspektiv skyldes, at Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service har ønsket, at der på baggrund af evalueringen udgives et idékatalog med praktiske idéer til, hvordan man

kan tilrettelægge en oplysningsindsats om demens. Idékataloget kan downloades på www.spesoc.dk og på www.sfi.dk.

I nærværende rapport beskrives først, hvordan evalueringen bygger på en model for virkningsevaluering. Dernæst ser vi nærmere på de forskellige typer af indsatser, som de forskellige projekter repræsenterer. Vi ser herefter på de overordnede resultater af forskellige typer arrangementer ud fra spørgeskemabesvarelser. Endelig fokuserer vi på fem udvalgte cases, hvor forskellige typer af arrangører har lavet projekter med forskellige målgrupper.

EVALUERINGENS MÅL OG METODE

OPFYLDELSE AF OPLYSNINGSPULJENS MÅL

Evalueringen skal overordnet se på, om de indsatser, som har fået støtte, har medvirket til opfyldelsen af puljens formål, som ifølge puljebeskrivelsen er: ”at støtte den lokale information og oplysning om demens”. (Styrelsen for Social Service, 2004). I puljebeskrivelsen er endvidere opstillet følgende formål:

Formålet med puljen er gennem information og oplysning at fremme viden om eksempelvis demenssygdomme, symptomer på demenssygdomme og handlemuligheder, rettigheder og tilbud for demensramte og deres pårørende.

Og følgende delmål: De udviklingsprojekter, der søges støtte til, skal:

- medvirke til at udbrede kendskabet til demenssygdomme
- medvirke til en aftabuisering af demens
- udbrede kendskabet til symptomer på demenssygdomme
- udbrede viden om eksisterende tilbud i lokalområdet (fx oprettelse af pårørendegrupper)

(Styrelsen for Social Service, 2004)

Puljebeskrivelsen lægger desuden vægt på, at ”oplysning og information om demens kan have flere målgrupper, fra hele befolkningen til specifikke grupper såsom elever på ungdomsuddannelser eller buschauffører” (Styrelsen for Social Service, 2004). Vi betragter det derfor også som et mål for puljen at nå ud til mange forskellige målgrupper. Ud over de nævnte kan det fx være pårørende, plejepersonale, minoritetsgrupper, yngre demensramte og børnebørn af demensramte.

EVALUERINGSMETODEN

For at afdække, om målene med oplysningspuljen er nået, benytter vi os af virkningsevaluering (Realistic Evaluation) (Pawson & Tilley, 1997). Virkningsevaluering opererer med de tre nøglebegreber: kontekst, mekanismer og virkning. Metoden fremhæver nødvendigheden af at se på konteksten for en given indsats såvel som de mekanismer, som har betydning under indsatsens udførelse. Studier af implementeringen af en indsats udgør derfor en væsentlig del af den samlede analyse. I virkningsevaluering ser man således ikke kun på de samlede effekter af en given indsats, men også på variationer i indsatsen ved at spørge: Hvad virker? For hvem? Hvornår? I hvilken sammenhæng? Det er ikke kun indsatsen, der analyseres, men også de sammenhænge, den indgår i. I forbindelse med oplysningsaktiviteterne om demens betragter vi hver af oplysningsaktiviteterne som enkeltstående indsatser. Vi ser på kontekst i form af fx organisatorisk kontekst, eller hvilken form for lokalsamfund arrangementet foregår i. Mekanismer kan fx være, hvordan information spredes om, at der foregår oplysningsaktiviteter, eller hvilke reaktioner hos deltagerne et bestemt indhold i en oplysningsaktivitet afføder. Virkningerne handler både om et kvantitativt mål for, hvor mange mennesker der synes, de har lært noget nyt ved at deltage i en oplysningsaktivitet, og om kvalitative oplysninger om deltagerne reflekser over det, de har fået ud af at deltage.

PROGRAMTEORIER OPSTILLES OG AFPRØVES

I virkningsevaluering opstilles inden indsatsen en hypotese om sammenhænge mellem kontekst, mekanismer og virkninger, som man efter-

følgende afprøver. Denne hypotese, som kaldes 'programteori', kan være teoribaseret eller baseret på erfaringer fra lignende indsatser. Hovedsagen er, at man i udviklingen af programteorier gør sig sammenhænge mellem årsag og virkning meget klart. Programteorier er tydeliggjorte og eksplicite forestillinger om, hvorfor og hvordan en given indsats virker (Dahler-Larsen, 2003: 51). Det er disse forestillinger om, hvordan en indsats (et program) virker på en bestemt situation, som skal evalueres. I denne evaluering benytter vi programteorier i vores casestudier. Vi opstiller programteorierne ud fra projektarrangørernes egne projektbeskrivelser og ud fra vores fortolkninger af interview med arrangørerne. Arrangørerne har således ikke selv eksplicit formuleret de programteorier, vi arbejder med. Da vi ikke betragter Puljen til Oplysende Aktiviteter om Demens som en indsats i sig selv, opstiller vi ikke programteorier for denne, men forholder os løbende til opfyldelsen af puljens formål.

MATERIALE OG FREMGANGSMÅDE FOR EVALUERINGEN

Evalueringen bygger både på kvantitativt og kvalitativt materiale om projekterne. Tabel 2.1 viser evalueringens opbygning og kildematerialet for evalueringen. Det kvantitative materiale, som evalueringen bygger på, består af spørgeskemaer uddelt til deltagere i alle de projekter, hvor det var muligt. Skemaerne giver os et overordnet indtryk af, hvem der typisk har deltaget i projekterne, hvordan formidlingen af projekterne har virket, hvad deltagerne ønskede at vide om demens, før de kom, og om de synes, de lærte noget om demens ved at deltage. Vi har også foretaget optællinger af projekternes målgrupper og arrangører. Skemaerne og vores optællinger kan vise os, om puljens målsætninger om at udbrede kendskabet til demenssygdomme og symptomer på demenssygdomme er opfyldt. De kan også vise, hvor bredt oplysningen har formået at nå ud til forskellige målgrupper.

Den kvalitative del af evalueringen bygger på interview med arrangører og deltagere i fem aktiviteter og vores deltagelse i tre af aktiviteterne. Vi har også benyttet de individuelle projektbeskrivelser som kvalitativt kildemateriale, når vi har formuleret programteorier for projekterne. I vores kvalitative del har vi mulighed for at se nærmere på, hvordan forskellige henvendelsesformer anvendes og virker. Vi kan spørge uddy-

bende til kontekst, mekanisme og virkning i hvert enkelt projekt og dermed se på, hvordan projekterne har eller ikke har medvirket til opfyldelsen af puljens mål. Vi kan opsøge forklaringer på nogle af de ting, som spørgeskemaerne fortæller os. Ud fra det kvalitative materiale kan vi også vurdere, om og hvordan projekter har medvirket til aftabuivering af sygdommen og udbredelsen af viden om lokale tilbud. Vi kan vurdere udbredelsen af viden om lokale tilbud ved at se på, hvordan projekterne håndterede fastholdelse af deltagerne efter arrangementerne, dvs. hvordan de sørgede for, at deltagerne vidste, hvor de kunne henvende sig for at få mere viden eller hjælp.

Tabel 2.1

Evalueringsdele og tilhørende kildemateriale.

Evalueringsdele	Materiale
1. Kortlægning og beskrivelse af indsatserne	Projektbeskrivelser Opringning til kontaktperson i hvert projekt for at afklare indhold, målgruppe og tidsplan for projekterne
2. Kortlægning af deltagere og tilfredshed	691 spørgeskemabesvarelser fra deltagere ved 27 arrangementer
3. Formulering af programteorier for fem projekter	Projektbeskrivelser Kvalitative interview med arrangører
4. Afprøvning af programteorier for fem projekter	Kvalitative interview med arrangører og deltagere Deltagelse i tre aktiviteter Spørgeskemaer uddelt til deltagere i projekterne

OPLYSNINGSPROJEKTERNE

I det følgende gives en kort redegørelse for oplysningsprojekternes indhold, målgrupper og arrangører.

FORM OG INDHOLD

Det er ikke muligt at optælle typer af indhold og henvendelsesform for projekterne, da flere projekter har anvendt forskellige henvendelsesformer til forskellige arrangementer. Vores casestudier og spørgeskema-besvarelser vil desuden bedre kunne fortælle os noget om projekternes indhold og henvendelsesform. Vi kan dog – uden at sætte tal på – sige, at den form for arrangementer, der blev afholdt flest af for puljens midler, var store møder, hvor borgere i et lokalområde blev inviteret til foredrag med eksperter på demensområdet med efterfølgende diskussion og tid til spørgsmål. Dernæst har forløb med undervisning eller foredrag været meget benyttet – ofte i tilknytning til pårørendegrupper med erfaringsudveksling medieret af en demenskoordinator e.l. Endelig blev undervisning af ansatte med pleje- eller omsorgsfunktioner i forhold til demensramte benyttet en del.

MANGE FORSKELLIGE MÅLGRUPPER

Projekterne fordeler sig på fem forskellige målgrupper (tabel 3.1), som vi har identificeret ud fra projektbeskrivelserne og vores rundringning til projekterne. 12 af projekterne indeholdt flere aktiviteter med forskellige målgrupper. I disse projekter var pårørende, personale, borgere i almindelighed, frivillige og ansatte i servicefag gennemgående målgrupper. For de 39 projekter var de mest gennemgående målgrupper pårørende til demensramte og borgere i almindelighed i lokalområdet.

Tabel 3.1

Oversigt over målgrupper for de 39 projekter.

Flere målgrupper*	12
Borgere i almindelighed	10
Pårørende	11
Frivillige	1
Servicefag	3
Borgere med anden etnisk baggrund end dansk	2
Total	39

---

*Af de projekter, som har flere målgrupper, havde otte pårørende, seks personale, fem borgere i almindelighed, fem frivillige og fem ansatte i servicefag som målgruppe for ét eller flere arrangementer. Herudover nævnte to projekter lokalpolitikere, og to projekter nævnte demensramte som del af deres målgruppe.

KOMMUNERNE OG FRIVILLIGE STOD FOR FLEST AKTIVITETER

De fleste projekter blev arrangeret i kommunalt regi – meget ofte af en demenskoordinator i kommunen. Fem projekter blev lavet i samarbejde mellem kommuner og andre aktører. Efter kommunerne var frivillige foreninger de mest aktive i afholdelsen af arrangementer. I tre af de projekter, hvor kommuner samarbejdede med andre aktører, var dette i samarbejde med én eller flere frivillige foreninger.

Tabel 3.2

Arrangører af oplysende aktiviteter om demens.

	Antal projekter
Kommune (demenskoordinatorer, ældrekontorer o.l.)	21
Samarbejde mellem kommune og ældreråd/plejecenter/ frivillig forening	5
Frivillige foreninger (Alzheimerforeningen, Ældresagen, lokale foreninger)	4
Selvejende institution	3
Amtsspsykiatri	2
Sognegård/samvirkende menighedsplejer	1
Landbonord	1
Indvanderradio	1
Uddannelsessted	1
Projektgruppe af personale fra ældreinstitutioner med kampagnekoordinator på centralt ældrekontor	1
I alt	39

DELTAGERNES SAMMENSÆTNING OG TILFREDSHED

I 27 af projekterne blev deltagerne ved et arrangement bedt om at udfylde et spørgeskema. Spørgeskemaerne blev sendt ud til en kontaktperson blandt arrangørerne i alle projekter. Arrangørerne blev bedt om at dele spørgeskemaerne ud ved arrangementet og indsamle dem igen bagefter. I alt har 691 deltagere besvaret et spørgeskema. Arrangørerne blev også bedt om at udfylde et kort spørgeskema om arrangementet.

HVAD KAN SPØRGESKEMAERNE FORTÆLLE OS?

Vi benytter spørgeskemabesvarelsene til at se på, hvorvidt projekterne nåede deres målgrupper, hvilke forskellige typer af deltagere der var i projekterne, og om deltagerne syntes, de fik noget ud af at deltage. Dermed kan skemaerne hjælpe os til at vurdere opfyldelsen af puljens overordnede mål om at støtte lokal information om demens og at udbrede kendskab til demenssygdomme og symptomer på demens. Besvarelsene kan også give os indsigt i, om arrangementerne er nået ud til mange forskellige slags målgrupper.

Endelig kan besvarelsene fortælle os noget om, hvordan deltagere til oplysningsaktiviteter om demens bedst rekrutteres, da responden-

terne har svaret på, hvordan de hørte om arrangementet. Vi sætter et signifikansniveau på 5 pct. for de statistiske sammenhænge.

SPØRGESKEMAEVALUERINGENS BEGRÆNSNINGER

Af forskellige årsager blev kun 27 ud af de i alt 39 arrangementer spørgeskemaevalueret. Nogle projekter egnede sig ikke til spørgeskemaevaluering, heraf to projekter med indvandrere som målgruppe, hvor vi i dialog med arrangørerne vurderede, at deltagerne ikke kunne besvare et dansk-sproget spørgeskema. Seks projekter var ikke færdige, da spørgeskemaindsamlingen afsluttedes 1. maj 2006, og kom derfor ikke med. Tre projekter ville være for svære at spørgeskemaevaluere, fordi modtagerne af oplysningen var for vanskelige at identificere. To af sidstnævnte projekter, fordi de bestod i at udforme og uddele skriftligt materiale, og ét projekt, fordi det bestod i at lave en film. Ved ét projekt valgte vi at vente med at uddele spørgeskemaer, til det sidste arrangement blev afholdt, fordi dette var rettet mod politikere – en målgruppe, som ellers ikke var repræsenteret – men uheldigvis var der ikke nok tilmeldte til dette arrangement, hvorfor det blev aflyst.

Vi kan ikke analysere, hvem der har undladt at besvare skemaerne, da vi i nogle tilfælde har delt færre spørgeskemaer ud, end der var deltagere til arrangementet.

HVEM HENVENDTE DE SPØRGESKEMAEVALUEREDDE AKTIVITETER SIG TIL?

Nogle projekter bestod af en række arrangementer og i nogle tilfælde af forskellige typer af arrangementer. I disse tilfælde valgte vi i dialog med arrangørerne ét arrangement ud til spørgeskemaevalueringen med tanke på, at vi gerne ville dække så mange forskellige typer arrangementer og målgrupper som muligt. I tabel 4.1 ses, hvilke målgrupper de spørgeskemaevaluerede aktiviteter henvendte sig til. Ved flere arrangementer, især borgermøder, deltog så mange mennesker, at vi ikke ville kunne behandle spørgeskemaer fra alle deltagere. I disse tilfælde sendte vi 40 spørgeskemaer til arrangørerne og bad dem dele dem ud til de første deltagere,

der ankom. Med en overvægt af arrangementer med borgere i almindelighed og en del arrangementer med pårørende som målgruppe (tabel 4.1) mener vi, at fordelingen af spørgeskemaevaluerede aktiviteter stemmer godt overens med den samlede fordeling af de 39 projekters målgrupper (tabel 3.1).

Tabel 4.1

Aktivitetens form, særskilt efter målgruppe for aktiviteten.

Målgruppe	Borgermøde	Netværk/støttegruppe	Undervisningsforløb	Temadag	Andet møde/arrangement	I alt
Borgere i almindelighed	9	0	2	0	0	11
Pårørende til demensramte	0	1	7	0	1	8
Frivillige, der arbejder med demensramte	0	0	0	0	0	0
Ansatte med pleje- eller omsorgsfunktioner i forhold til demensramte	0	0	1	1	0	2
Ansatte i servicefunktioner*	0	0	2	0	1	3
Politikere	0	0	0	0	0	0
Frivillige og pårørende**	0	0	0	2	0	2
I alt	9	1	12	3	2	27

* For eksempel viceværter, butiksansatte, taxachauffører, frisører, personale i banker eller posthuse.

** Kategorien 'frivillige og pårørende' indgår ikke i spørgeskemaet, men er konstrueret, fordi to aktiviteter henvendte sig specifikt til disse to målgrupper.

Flest af de spørgeskemaevaluerede aktiviteter tog form af borgermøder. Dernæst var undervisningsforløb den mest anvendte form for arrangement. Undervisningsforløbene var især tilrettelagt for pårørende, men spredte sig ellers på borgere i almindelighed, ansatte med pleje- og omsorgsfunktioner og ansatte i servicefag.

PÅRØRENDE OG PLEJEPERSONALE VAR DE TYPISKE DELTAGERE

Puljen havde til formål at komme ud til forskellige grupper af mennesker, som måtte have glæde af mere viden om demens. Pårørende og mennesker, som arbejder med demensramte i plejesektoren, var de mest gennemgående deltagere (tabel 4.2). 45,4 pct. af de, der har besvaret spørgsmålet, har svaret, at de er pårørende til demensramte, og 29,0 pct. har svaret, at de arbejder med demensramte i plejesektoren. Respondenterne har haft mulighed for at sætte flere krydser. Mange af dem, som har skrevet, at de arbejder med demensramte i plejesektoren, har sandsynligvis også skrevet, at de arbejder steder, hvor de møder demensramte. 15,8 pct. har svaret, at de arbejder steder, hvor de møder demensramte uden at have skrevet, at de arbejder i plejesektoren.

Tabel 4.2

Respondenternes relation til demensramte.

	Antal	Andel af alle, der har svaret på spørgsmålet i procent	Mænd	Andel af alle mænd, der har svaret på spørgsmålet i procent	Kvinder	Andel af alle kvinder, der har svaret på spørgsmålet i procent
Pårørende til én eller flere demensramte	316	45,4	69	50,0	244	62,7
Udfører frivilligt arbejde for demensramte	78	11,3	16	11,5	62	22,4
Arbejder med demensramte i plejesektoren	201	29,0	10	7,1	191	59
Arbejder steder, hvor jeg møder demensramte	218	31,6	28	20,1	190	64,8
Almen interesse for demensramte	320	46,3	58	41,7	262	85,9
Andet forhold til demensramte	67	9,3	16	11,5	48	21,1

I alt har 691 personer besvaret dette spørgsmål. Respondenterne måtte gerne sætte flere krydser.

AKTIVITETERNE HAR RAMT DERES MÅLGRUPPER

Af tabel 4.3 fremgår det, at aktiviteterne for pårørende, personale, ansatte i servicefag samt frivillige i høj grad har ramt deres målgrupper. Deltagere i arrangementer målrettet borgere i almindelighed har primært været pårørende og personale, der arbejder med demensramte i plejesektoren.

Tabel 4.3

Fordeling af deltagernes forhold til demensramte særskilt efter målgruppe for det projekt de deltog i (procent). Deltagernes besvarelse af spørgsmålet: "Hvad er dit forhold til demensramte?"

Målgruppe	Pårørende	Udfører frivilligt arbejde for demensramte	Arbejder med demensramte i plejesektoren	Arbejder steder, hvor jeg møder demensramte	Almen interesse	Andet forhold til demensramte	I alt
Borgere i almindelighed	28,7	7,2	15	14,8	27,8	6,5	100
Pårørende	45,7	4,3	11,7	10,1	23,9	4,3	100
Personale	8,2	8,2	29,5	26,4	24,2	3,5	100
Servicefag	8,4	1,2	9,6	44,7	32,5	3,6	100
Frivillige og pårørende*	34,6	11,1	9,9	9,9	28,4	6,1	100

*Kategorien 'frivillige og pårørende' indgår ikke i spørgeskemaet, men er konstrueret, fordi to aktiviteter henvendte sig specifikt til disse to målgrupper.

NB! Projektdeltagerne havde mulighed for at afkrydse flere slags forhold til demensramte.

Procentdelen er udtryk for andelen af det samlede antal krydser og ikke andelen af det samlede antal respondenter.

FÅ UNGE OG EN OVERVÆGT AF KVINDER BLANDT DELTAGERNE

Selvom puljen ikke havde noget eksplicit mål om at oplyse lige dele mænd og kvinder, kan det alligevel være interessant at se på kønsfordelingen af respondenterne. Vi gør det ud fra den betragtning, at puljen havde til formål at oplyse bredt om demens, og fordi puljebeskrivelsen nævner eksempler på målgrupper, som typisk indeholder unge mennesker (ungdomsuddannelser), eller som er typiske mandefag (buschauffører).

I de spørgeskemaevaluerede aktiviteter besvarede en stor overvægt af kvinder (79,9 pct.) skemaerne. Kvinders overrepræsentation kunne skyldes, at mange af arrangementerne henvendte sig til personale på pleje- og omsorgsområdet; men kun to af de spørgeskemaevaluerede projekter henvendte sig direkte til denne målgruppe (ét rettet mod frisører og fodterapeuter, ét mod ansatte i plejefunktioner). Arbejde i plejesektoren har dog været motiverende for mange kvinder. Når man sammenligner mænd og kvinders forhold til demensramte, finder man, at der var signifikant flere kvinder end mænd, som arbejdede med demensramte i plejesektoren. Der er også signifikante sammenhænge mellem køn, en almen interesse for demensramte og arbejde på steder med demensramte. Disse sammenhænge er dog svære at tolke. Når signifikant flere kvinder end mænd svarer, at de arbejder steder, hvor de møder demensramte, skyldes det sandsynligvis, at flere kvinder end mænd arbejder i plejesektoren. Sammenhængene mellem køn og hvorvidt deltageren er pårørende til en demensramt, udfører frivilligt arbejde for demensramte eller har et andet forhold til demensramte, er ikke signifikante. Tabel 4.2 viser, at 59 pct. af kvinderne arbejder med demensramte i plejesektoren mod 7,1 pct. af mændene. De mænd, der har deltaget, har primært været pårørende til demensramte. Tallene peger generelt på, at mænd har været lidt sværere at nå end kvinder. Dette gælder også for arrangementer med meget brede målgrupper. Fx udgjorde kvinder 77 pct. af deltagerne ved arrangementer målrettet borgere generelt.

Aldersfordelingen af respondenterne (tabel 4.4) viser, at 74,3 pct af deltagerne ved de spørgeskemaevaluerede arrangementer var over 50 år. Eftersom demenssygdomme bliver hyppigere med alderen, kan oplysning om sygdommene synes mere relevant for den ældre end for den yngre del af befolkningen. Børn af yngre demensramte og børnebørn af demensramte udgør dog en gruppe, som kunne have interesse i oplysninger om demens.

Tabel 4.4

Fordeling af respondenter på aldersgrupper (N=691).

Alder	Procent
17-29	3,7
30-39	6,6
40-49	15,4
50-59	29,4
60-69	21,9
70-79	18,4
80 -->	4,6
Total	100

DE FLESTE DELTAGERE HAR LÆRT NOGET NYT

Puljen havde som mål at udbrede viden om demens. I spørgeskemaerne har 97 pct. svaret, at deres deltagelse i den pågældende aktivitet har øget deres viden om demens meget eller noget. Kun 3 pct. har svaret, at deltagelsen ikke har øget deres viden (N=691).

Da mange af deltagerne ikke før har deltaget i arrangementer om demens, kan den store tilfredshed måske skyldes, at deltagerne ikke har noget at sammenligne med. Der er ingen statistisk signifikant forskel på mænds, kvinders eller aldersgruppers svar på, om deres viden er øget. Ligesom der ingen statistisk signifikant sammenhæng er mellem arrangementernes målgrupper, og hvorvidt deres deltagere har øget deres viden om demens. Vi finder heller ingen statistisk sammenhæng mellem arrangementets form og graden af tilfredshed hos deltagerne. Hvis vi ser nærmere på, om respondenterne har fået svar på det, de kom for at lære noget om, kan vi se, at mange af deltageres forventninger blev indfriet (tabel 4.5). Dog er det kun 53 pct. af respondenterne, som har svaret fyldestgørende på de relevante spørgsmål.

Tabel 4.5

Andel af deltagere, som har lært det, de forventede (N=367).

Emner	Andel af deltagere, der ønskede større viden om emnet, som også synes, de har fået større viden om det efter deltagelse i aktiviteten, i procent
Symptomer på sygdommen demens	89,6
Sundhedsvæsenets behandling af demens	74,5
Kommunale tilbud til demensramte	81,6
Demensramtes retsstilling	78
Praktiske plejeopgaver i forhold til demensramte	76,8
Følelsesmæssige og psykologiske støttemuligheder, hvis en pårørende bliver eller er demensramt	82,4
Familierelationer og omsorgsroller i forhold til demensramte	80,7
Følger af sygdommens forløb for demensramtes og pårørendes planlægning af fritid og fremtid	81,9

UFORMELLE KONTAKTER OG DEMENSKOORDINATORER VIGTIGE FOR KOMMUNIKATIONEN

For arrangørerne har en stor del af arbejdet med planlægningen af aktiviteterne handlet om at kommunikere budskabet om aktiviteten for at rekruttere deltagere. Måske er der forskel på, hvordan man kommer i kontakt med forskellige grupper. Tabel 4.6 viser, hvordan deltagere med forskellige forhold til demensramte er blevet opmærksomme på aktiviteten. Respondenterne kunne angive flere forskellige kilder til, at de er blevet opmærksomme på aktiviteten.

Mange har valgt at benytte kategorien ”anden måde” på spørgsmålet om, hvordan de blev opmærksomme på aktiviteten. Herunder har mange svaret, at de er blevet opmærksomme gennem deres arbejdsplads, gennem familie, venner eller naboer, eller gennem en demenskoordinator. Uformelle kontakter har altså vejet tungt for mange deltagere. Mange pårørende til demensramte har også løbende kontakt til en demenskoor-

dinator. Derfor står demenskoordinatoren i en god position for at anbefale aktiviteten uden at overskride personlige grænser. Tabel 4.6 viser, at plejepersonale i vid udstrækning har hørt om arrangementet fra kolleger og ”på anden måde”. Pårørende har hørt om arrangementerne via lokalavisen eller ”på anden måde”, og frivillige har hørt om arrangementerne via lokalavis, kolleger og især ”på anden måde”.

Tabel 4.6

Hvordan har respondenterne hørt om arrangementerne? (Procent af alle med den pågældende relation til demensramte).

Opmærksom på aktiviteten via	Deltagernes relation til demensramte						
	På-rørende	Udfører frivilligt arbejde for demensramte	Arbejder med demensramte i plejesektoren	Arbejder steder, hvor jeg møder demensramte	Almen interesse for demensramte	Andet forhold til demensramte	Alle deltagere
Lokalavis	41,1	23,1	32,8	30,7	38,4	41,8	31,7
Plakat	6,05	5,1	8,0	7,3	8,1	8,8	3,8
Fagblad	4,8	3,9	2,0	2,3	2,2	1,1	4,7
Internet	2,9	2,6	1,0	1,4	1,9	2,2	1,9
Kolleger	10,8	24,4	48,3	45,4	28,8	11,0	23,0
Husstands-omdelt information	4,5	5,1	2,5	0,9	3,4	4,5	4,5
På anden måde	43,0	57,7	38,3	34,4	40,6	30,8	41,5

NB! Det var muligt for deltagerne at sætte flere krydser.

De former for oplysning om de pågældende arrangementer, der alt i alt har oplyst flest mennesker om arrangementet, er annoncer i lokalavisen, uformelle netværk og demenskoordinatorer (se tabel 4.6). Når lokalaviserne har betydet så meget, skyldes det selvfølgelig også, at mange projekter har gjort brug af dette medie. Det er dog også vores indtryk, at mange projekter har benyttet opsætning af plakater, men denne strategi har ikke haft nær så stor betydning.

OPSUMMERING AF SPØRGESKEMAEVALUERINGEN

Af spørgeskemaerne kan vi altså se, at deltagerne generelt syntes, de fik noget ud af aktiviteterne, og at aktiviteterne også levede op til deres forventninger. Vi kan se, at viden om demenssygdomme og deres symptomer er blevet udbredt. Vi kan ikke se, at tilfredsheden med aktiviteten afhænger af respondenternes køn, alder eller aktivitetens form, men mænd og yngre mennesker har kun i mindre grad været tiltrukket af projekterne.

Deltagernes forhold til demensramte har især været som pårørende og plejepersonale. Puljens aktiviteter har dog også formået at få frivillige i tale (11,3 pct. svarer, at de udfører frivilligt arbejde for demensramte). Det er sværere at vide, hvor godt servicefagene er repræsenteret blandt deltagerne, da respondenterne ikke har haft mulighed for at kategorisere sig som ansatte i servicefag. Vi kan dog se, at 15,3 pct. har svaret, at de arbejder steder, hvor de møder demensramte, uden at have svaret, at de arbejder i plejesektoren. Alt i alt lader det altså til, at oplysningen er nået ud til mennesker med mange forskellige motivationer for at modtage oplysning om demens, men at pårørende og plejepersonale har været mest talrigt repræsenteret.

Hvad angår rekrutteringsstrategier, er uformelle kanaler og demenskoordinatorer meget vigtige. Den formelle henvendelsesform, som har båret mest frugt, er lokalavisen. Det er også vores indtryk, at mange arrangører har benyttet netop denne form for annoncering.

CASESTUDIER: FEM OPLYSENDE AKTIVITETER OM DEMENS

I den følgende beskrivelse af casestudierne opstiller og afprøver vi programteorier for fem udvalgte projekter. Formålet med udvælgelsen af netop disse cases var at se på forskellige kontekster og mekanismer for demensoplysning og afprøve forskellige programteorier for, hvordan man kan få en bestemt gruppe i tale. Casestudierne uddyber resultater fra spørgeskemaundersøgelsen og svarer på, om puljen har bidraget til aftabuisering af demens og til udbredelsen af viden om eksisterende tilbud i lokalområdet. Vi udvalgte de fem projekter efter deres forskellige målgrupper og deres forskellige organisatorer (se tabel 5.1). Desuden er projekterne af meget spredt størrelse, hvad angår deres bevilling fra puljen, og vi har projekter, som foregår både i store og mellemstore byer og små landkommuner.

Tabel 5.1

Oversigt over de udvalgte caseprojekter.

Projektets titel	Målgruppe	Arrangører	Geografisk placering	Bevilling fra puljen
Demens i hverdagslivet – forebyggende oplysningsindsats i Odsherred	Borgere i almindelighed	Demenskoordinatorer i tre kommuner	Odsherred, Sjælland	36.000 kr.
Frivillige aflastere til pårørende af demensramte	Potentielle frivillige aflastere og pårørende til demensramte	De samarbejdende frivillige foreninger i Århus	Århus, Jylland	55.625 kr.
Frisører og fodterapeuter: Hvordan leverer man en god serviceydelse til en person med demens – fif og faldgruber	Frisører, fodterapeuter og fodplejere i Sønderjyllands Amt	Skolen for Social- og Sundhedsuddannelser i Aabenraa	Aabenraa, Jylland	73.615,70 kr.
Demens – informationskampagne i Valby	Personale, som arbejder med demensramte i plejesektoren Borgere i almindelighed	En projektgruppe med personale fra forskellige steder i Valby Selvhjælpsgrupperne i Give, Nørre-Snede og Tørring-Uldum	København, Sjælland Midtjylland, Jylland	75.000 kr.
En møderække om demens		Tørring-Uldum Kommune		10.000 kr.

De fem udvalgte projekter blev evalueret, ved at vi opstillede programteorier og mål på baggrund af projektbeskrivelserne samt interview med op til fire arrangører. Kontekster, mekanismer og virkninger for hvert projekt blev afdækket i interview med arrangørerne og ved interview med mellem tre og seks deltagere i projektet. Ved tre af aktiviteterne deltog vi selv i hele eller dele af arrangementerne. Ved to af disse tre arrangementer foretog vi fokusgruppinterview med arrangører, umiddelbart efter projektet var færdigt. Ved det sidste blev interview med arrangører foretaget enkeltvis og telefonisk. Ved to projekter blev alle interview foretaget telefonisk, da projekterne var sammenfaldende.

Projekterne blev alle sat i værk ved et samarbejde mellem nogle arrangører, som havde søgt puljen. Arrangørerne valgte en målgruppe og dannede sig forestillinger om, hvordan man oplyser denne gruppe om demens, og valgte dernæst strategier for information om aktiviteten og gennemførte aktiviteten. Vores evaluering af de fem cases følger denne

rækkefølge. Vi formulerer programteorier for projekterne på baggrund af deres projektbeskrivelser og vores viden om arrangørernes forventninger til, hvordan det enkelte arrangements opbygning og form ville virke. For hvert projekt benytter vi spørgeskemaresultaterne til at se på deltagerantal, målgruppe, kønsfordeling, forhold til demensramte og hvor deltagerne har hørt om arrangementet.

DEMENS I HVERDAGSLIVET – FOREBYGGENDE OPLYSNINGSINDSATS I ODSHERRED

Introduktion af projekt og målsætninger

I Asnæs og Vig forsamlingshus blev der afholdt to borgermøder for alle interesserede. Møderne var bygget op omkring oplæg ved en gerontopsykiater og det lokale teater. Arrangørerne var demenskoordinatorerne i Dragsholm, Nykøbing-Rørvig og Trundholm kommuner, som står for at skulle lægges sammen.

Ud fra projektbeskrivelsen kan vi se, at formålene med denne indsats var at:

- udbrede kendskabet til og styrke forståelsen for demenssygdomme – symptomer (herunder de ti demenstegn), forløb og behandlingsmuligheder
- bryde med det tabu, som sygdommen er omgærdet af
- supplere og udvikle de allerede eksisterende tilbud/aktiviteter gennem en tværkommunal indsats
- styrke og udvikle allerede eksisterende samarbejde i frivillighedsområdet.

Desuden fortalte arrangørerne, at de havde et mål om at få 200 mennesker til at komme til deres arrangementer. Puljens overordnede mål gik ud på at bryde tabu og udbrede viden om demenssygdomme og deres symptomer. I målet om at supplere de lokale aktiviteter ligger også et mål om at oplyse om eksisterende tilbud i lokalområdet.

Programteori

Ud fra projektbeskrivelsen og arrangørernes oplysninger kan vi formulere en programteori om, at kombinationen af faglig oplysning om

demenssygdommene og teater giver en god ramme for oplysning om demens. Arrangørerne anså den faglige oplysning, fx om de 10 demens-tegn, som nødvendig, men mente, at det også kunne være svært at fastholde deltagernes opmærksomhed, hvis man blot holdt et foredrag. Tanken var derfor, at brugen af teater både kunne skærpe tilskuernes opmærksomhed og få dem til at genkende sig selv i figurerne. Denne genkendelse kunne være med til at bryde tabu omkring demens i og med, at det gik op for tilskuerne, at de ikke var de eneste, som kendte til de problemer, som følger af demenssygdomme. En af arrangørerne nævnte dog, at hun havde været lidt forbeholden over for brugen af teater, fordi det kunne få det til at virke, som om der blev gjort grin med sygdommen.

En bred målgruppe

Målgruppen for dette projekt var alle interesserede borgere i Odsherreds kommuner samt personer, som har demens i tidlige stadier (let demens) og disses familier, venner og pårørende. Arrangørerne valgte en bred målgruppe, fordi de mener, at mange mennesker kan have gavn af viden om demens:

Det er, fordi man jo oplever demensramte i alle situationer, og mange bliver også frustrerede over, hvordan man lige skal takle denne her person, der kommer ind i butikken ... (Kvinde, arrangør, demenskoordinator)

Arrangørerne ønskede også med den brede målgruppe at få øje på nogle af de demensramte, som de ikke kendte:

... der er jo nogle flere derude, som vi ikke kender. Og der er jo nogle, vi skal nå. (Kvinde, arrangør, demenskoordinator)

De tre kommuner er præget af at ligge i områder med mange ældre, bl.a. fordi mange er flyttet ud i sommerhuse til helårsbeboelse i området efter at være gået på pension. Det betyder, at der kan være ældre demensramte, som er svære for ældreplejen i området at få øje på og kontakt til.

Organisation og planlægning

Forberedelserne til arrangementet forløb som et samarbejde mellem de tre demenskoordinatorer, som stod for booking af lokaler og information om mødets afholdelse. Dermed er projektet et eksempel på et kommunalt forankret samarbejde. Derudover holdt gerontopsykiateren og det lokale teater et møde, hvor de aftalte, hvordan de skulle supplere hinanden.

Kommunikationsstrategi

Informationen foregik ved at hænge plakater op på plejehjem, apoteker, hos læger, tandlæger, frisører og i personalerum i butikker. Derudover via en pressemeddelelse i en husstandsomdelt lokalavis samt annoncer i andre lokalaviser. Arrangementet blev også annonceret i en lokal internetavis. Spørgeskemabesvarelserne viser, at annoncerne i lokalaviserne har haft størst betydning for deltagerne (tabel 5.2).

Tabel 5.2

Hvordan hørte deltagerne om arrangementet (procent).

Lokalavis	Husstandsomdelt information	Plakat	Kolleger	Fagblad	Internettet	Anden måde
68,6	2,9	17,1	20,0	2,9	0,0	14,3

Note: Tabellen er baseret på 35 spørgeskemabesvarelser ud af 40 uddelte spørgeskemaer. Der var 50 deltagere til arrangementet. Deltagerne kunne sætte flere krydser.

Arrangementets forløb

I arrangementets første del fortalte en gerontopsykiater om de 10 demenstegn, og det lokale teater illustrerede tegnene med situationer fra et pars liv, hvor manden er demensramt. Efter en pause, hvor der blev serveret kaffe og kage, fortalte gerontopsykiateren om, hvordan man behandler demensramte medicinsk. Til sidst var der mulighed for, at deltagerne kunne stille spørgsmål. Deltagerne i projektet var, ifølge spørgeskemabesvarelserne, især pårørende og mennesker, som arbejder med demensramte (tabel 5.3). 66 pct. af deltagerne var kvinder.

Tabel 5.3

Deltagernes relation til demensramte (procent).

Pårørende	Udfører frivilligt arbejde	Arbejder med demensramte i plejesektoren	Arbejder steder, hvor jeg møder demensramte	Almen interesse for demensramte	Andet forhold til demensramte
34,3	2,9	25,7	31,4	51,4	11,4

Note: 50 deltagere, 40 udelte spørgeskemaer, 35 udfyldte spørgeskemaer. Deltagerne kunne sætte flere krydser.

De tre interviewede deltagere, to pårørende og én, som arbejdede med demensramte i plejesektoren, forklarede, at de kom, fordi de syntes, det var godt at få så meget information som muligt om sygdommen. Deltagerne var glade for at se teaterstykket, hvor de kunne genkende situationer fra deres pårørende og fra deres arbejde:

Jeg synes faktisk, det har været rigtig godt, fordi jeg fik sådan lige lidt tårer i øjnene der, fordi man kan kende nogle af tingene der, jeg synes faktisk, de gjorde det rigtig godt. (Mand, deltager, med demensramt far)

Deltagerne var glade for, at den faglige del af arrangementet foregik på et plan, hvor alle kunne forstå, hvad det handlede om. Én deltager nævnte dog, at det kunne være svært for en pårørende, som ikke var vant til at tale om demenssygdommen, at vide, hvor man skulle henvende sig med problemerne efter arrangementet:

... hvis det var mig, der kom sådan helt uden for systemet, hvis jeg nu havde en eller anden pårørende og så var kommet lidt ud af busken, hvor skal jeg så gå hen og henvende mig? Det siger de jo ikke noget om. Hvis man nu sidder og er lidt tilbageholdende, hvor skal man så gå hen? (Kvinde, deltager, arbejder med demensramte i plejesektoren)

Arrangørerne nævnte dog, at der var et par stykker, som de ikke kendte fra tidligere, som havde henvendt sig til dem under eller efter arrangementerne med deres problemer med demens.

Opsamling

Projektet levede op til de fleste af sine målsætninger. Den første aften deltog ca. 140 mennesker, og den næste aften kom der ca. 50, så målsætningen om 200 deltagere blev stort set opfyldt. Med dette deltagerantal kan vi også konkludere, at målsætningen om at udbrede kendskabet til demens blev opfyldt. Arrangementet har været med til at bryde tabu – i hvert fald for deltagerne, som beskriver, hvordan de kunne genkende deres egne oplevelser i teaterstykket.

De eksisterende tilbud og aktiviteter for demensramte blev suppleret i og med, at der overhovedet blev lavet aktiviteter. Der skete også en udvikling af de eksisterende aktiviteter gennem en tværkommunal indsats, i og med at de tre demenskoordinatorer har udviklet et samarbejde, som de kan bygge videre på. Arrangørerne nævnte selv, at en af de fordele, der kan være ved dette samarbejde, er, at man kan samarbejde om at lave tilbud til nogle af de meget små grupper demensramte som fx yngre demensramte. Det svære for dette projekt var at styrke og udvikle samarbejdet på frivillighedsområdet. De relevante frivillige foreninger i lokalområdet var ikke interesserede i at gå ind i projektet. Arrangørerne mente, at dette skyldtes, at de frivillige foreninger i området ikke har tradition for at lave den slags oplysningsarbejde.

Arrangørerne var skuffede over, at der ikke kom ret meget personale fra den lokale ældrepleje i forhold til, hvad de havde forventet. Demenskoordinatorerne oplever ofte, at personalet efterlyser viden og kurser om demens. Arrangørerne mente, at personalets manglende tilstedeværelse skyldtes, at arrangementet lå uden for arbejdstid.

FRIVILLIGE AFLASTERE TIL PÅRØRENDE AF DEMENSRAMTE

Introduktion af projekt og målsætninger

I Århus arrangerede de samarbejdende frivillige foreninger et informationsmøde i Ældresagens mødecenter i Århus. Ved mødet var der oplægsholdere, som repræsenterede kommunen, pårørende og frivillige, og den medicinske vinkel blev præsenteret af en læge.

Ifølge projektbeskrivelsen var målet med projektet: at gøre et ekstra fremstød for oplysning om vores [de frivillige foreningers] virke,

først og fremmest til pårørende af demensramte i eget hjem samt at tilføre flere aflastere til projektet.

Ud over puljens overordnede målsætning om udbredelse af viden om demenssygdomme og symptomer havde projektet altså en målsætning om at skaffe nye frivillige aflastere. I og med at projektet ønskede at oplyse om foreningernes virke, var der også tale om opfyldelse af puljens målsætning om at udbrede viden om eksisterende tilbud i lokalområdet.

Målgruppe: frivillige og pårørende

Projektet havde to målgrupper. Det havde både til formål at oplyse om demenssygdomme bredt til pårørende af demensramte og at hverve nye frivillige. Baggrunden for, at man ønsker at hverve nye frivillige, er, at det er meget svært at skaffe frivillige aflastere til demensramte i kommunen. Det er svært at finde nogle, som både er kvalificerede og har mod på opgaven.

Programteori

Programteorien for projektet bygger vi på arrangørernes erfaring med, at pårørende til demensramte kan blive gode aflastere for andre pårørende til demensramte. Arrangørerne forventede, at en åben oplysningsaften om demens både kunne gøre flere pårørende til demensramte i eget hjem opmærksomme på de frivillige foreninger i Århus og tiltrække deltagere, som kunne melde sig som frivillige aflastere.

Organisation og planlægning

Projektet blev planlagt og ført ud i livet af koordinatoren for de frivillige aflastere, Ældresagens repræsentant med faglig sparring fra sygeplejerske og demenskoordinatoren, som udfører frivilligt arbejde i form af at visitere demensramte til frivillige aflastere i Århus. Ældresagens repræsentant og demenskoordinatoren diskuterede indholdet af mødet, og Ældresagens repræsentant stod for den videre praktiske planlægning. Ældre Sagen bidrog med lokaler og nogen praktisk hjælp.

Kommunikationsstrategi

Oplysningen om arrangementet foregik via foldere, som blev trykt af et bureau til formålet og sendt til samtlige praktiserende læger i Århus Kommune og placeret på ”strategiske steder”, fx biblioteker. Derudover

blev der annonceret i Århus Stifttidende, JP Århus og en lokal ugeavis. Disse annoncer udgjorde den absolut største post i budgettet, men har også, ifølge spørgeskemabesvarelserne, været med til at tiltrække mange deltagere (tabel 5.4). For at sikre sig, at folk kom til arrangementet, blev de bedt om at tilmelde sig, og for at fastholde dem arrangementet igennem blev der serveret et let traktament efter foredragene.

Tabel 5.4

Hvordan hørte deltagerne om arrangementet (procent)?

Lokalavis	Husstandsomdelt information	Plakat	Kolleger	Fagblad	Internettet	Anden måde
46,9	6,3	0	9,4	3,1	0	34,3

Note: 71 deltagere, 40 uddelte spørgeskemaer, 32 udfyldte spørgeskemaer; deltagerne kunne sætte flere krydser.

Arrangementets forløb

Aftenen blev indledt med underholdning af en musiker og en entertainer. Ældresagens repræsentant bød velkommen, og herefter var der følgende oplæg: En overlæge fra Demensklubben fortalte om demenssygdomme; en anden overlæge fortalte om, hvordan det er at være pårørende til demensramte; formanden for Alzheimerforeningen fortalte om Alzheimerforeningens tilbud; og endelig fortalte en repræsentant fra kommunen om Århus Kommunes fremtidige frivillighedspolitik. Efter oplæggene var der tid til spørgsmål, og hele arrangementet blev afsluttet med et let traktament. 71 mennesker deltog i arrangementet. Heraf var de fleste pårørende og mennesker, som arbejdede med demensramte i plejesektoren. 93,7 pct. af deltagerne var kvinder.

Tabel 5.5

Deltagernes relation til demensramte (procent).

Pårørende	Udfører frivilligt arbejde	Arbejder med demensramte i plejesektoren	Arbejder steder, hvor jeg møder demensramte	Almen interesse for demensramte	Andet forhold til demensramte
34,3	2,9	25,7	31,4	51,4	11,4

Note: 71 deltagere, 40 uddelte spørgeskemaer, 32 udfyldte spørgeskemaer. Deltagerne kunne sætte flere krydser.

Interviews med tre deltagere viser, at de har været tiltrukket af, at arrangementet var målrettet pårørende til demensramte. De var glade for, at der blev sat fokus på deres problemer, og ønskede generelt at suge så megen viden til sig som muligt. Især vakte foredraget om, hvordan det er at være pårørende til demensramte, genkendelse og indbød til at bryde tabuet om demens. En deltager sagde fx:

... og så kom problemet jo også frem, at der var flere, altså både ældre mænd og kvinder, der ikke ville tale om det til deres børn, og der var en, der, nu var vedkommende selv læge, en kvinde, hun sagde også, at jamen, hendes mor, de boede i Nordjylland, og de var jo slet ikke klar over, hvor dårligt det var. De syntes, at når de kom hjem, var der ved at være lidt mere nusset og sådan, og moderen virkede lidt forvirret, men der havde faderen ikke talt om det ... (Kvinde, deltager, pårørende til demensramt)

Opsamling

Det var svært for dette projekt at opfylde målet om at skaffe frivillige aflastere. Da aftenen var gået, havde ingen meldt sig til det. Arrangørerne mente, at dette kunne skyldes, at de ikke havde ekspliciteret nok, hvordan man skulle melde sig som aflaster, eller at mødeformen i sig selv mere tiltrak personer, som havde brug for aflastere end potentielle aflastere. Dog var der enkelte, som havde udfyldt spørgeskemaer, som her havde noteret, at de var interesserede i at blive frivillige aflastere. Trods det at projektet ikke opnåede sin målsætning om at rekruttere frivillige aflastere til demensramte, bidrog det til at oplyse om demens og dermed til opfyldelsen af puljens mål.

Det, som gjorde størst indtryk på de interviewede deltagere, var oplæggene om demenssygdommene og livet som pårørende. I og med at Alzheimerforeningen også var repræsenteret som oplægsholder, er der også blevet oplyst om eksisterende tilbud i lokalområdet.

FRISØRER OG FODTERAPEUTER: HVORDAN LEVERER MAN EN GOD SERVICEYDELSE TIL EN PERSON MED DEMENS – FIF OG FALDGRUBER

Introduktion af projekt og målsætninger

I Aabenraa blev fodterapeuter, fodplejere og frisører inviteret til et gå-hjemmøde med undervisning om demens på Skolen for Social og Sundhedsuddannelser. Undervisningen blev gennemført af en ergoterapeut og en sygeplejerske.

Målet med projektet var at give deltagerne en praktisk indføring i, hvordan man skal agere sammen med en person med demens i situationer, som indebærer fysisk kontakt, herunder at:

- deltagerne erhverver viden om sygdommens årsager, symptomer og betydning for personens opførsel
- deltagerne erhverver viden om, hvordan man mest hensigtsmæssigt yder en serviceydelse, fra vedkommende træder ind ad døren til ydelsen er afsluttet, sådan at det bliver en god oplevelse for personen med demens såvel som for den, der yder servicen
- deltagerne træner og opnår fortrolighed med praktiske færdigheder og får en ”værktøjskasse”, der er relateret til frisørernes og fodterapeuternes daglige arbejde.

I forhold til puljens overordnede mål er der altså tale om udbredelse af viden om demenssygdomme og især deres symptomer.

Målgruppe: Frisører, fodterapeuter og fodplejere

Målgruppen for projektet var frisører, fodterapeuter og fodplejere i Sønderjyllands Amt. Dermed er projektet et eksempel på, hvordan man kan oplyse ansatte i servicefag om demens.

Undervisningen var målrettet frisører, fodterapeuter og fodplejere, fordi disse erhvervsgrupper møder mange demensramte i deres arbejde og derfor kan have brug for viden om sygdommen. Frisører og fodterapeuter udfører arbejde, som kan være med til at bevare den demensramtes identitet. For eksempel kender de fleste mennesker rutinen hos en frisør: at blive tilbudt en stol, at blive spurgt, hvordan man gerne vil have frisuren. Demensramte kan generelt genkende den sociale omgangsform, som følger med, når man modtager en serviceydelse. Det er

derfor vigtigt, at frisører og fodterapeuter skaber en situation, som er genkendelig for den demensramte.

Programteori

Arrangørerne var enige om, at undervisningen for at være relevant for denne gruppe servicefag skulle fokusere på, hvordan man omgås og kommunikerer med demensramte. I forhold til puljens mål var der altså mere fokus på viden om demenssygdommes symptomer end på demenssygdommene i sig selv. Vi kan sige, at projektet havde en programteori, som byggede på, at frisører og fodterapeuter ville have gavn af og være interesseret i viden om, hvordan man omgås og kommunikerer med demensramte.

... Og det er det største af vores mål her: at de kan begynde at tænke over [deres egen personlige adfærd]. Vi kan jo ikke gå ud og lave meget om, men vi kan ændre på deres måde at være sammen med menneskerne på. Og der har vi prøvet at tilrettelægge undervisningen sådan, at de kunne prøve at tænke på: Hvordan er de, når de er sammen med mennesker med demens? De skulle ikke vide, hvad demenssygdommene er. Det er jo symptomerne og samværet, det drejer sig om. (Kvinde, arrangør, sygeplejerske)

Organisation og planlægning

Indledningsvis foretog arrangørerne en interessentanalyse ved at ringe rundt til forskellige, som kunne være interesserede i demensoplysning. De forsøgte ud over frisører og fodterapeuter at spørge politiet, om demensoplysning havde interesse; men da oplysningen ville skulle foregå i betjentenes arbejdstid, vurderede politiet, at de ikke havde ressourcer til det.

Kommunikationsstrategi

Møderne blev annonceret i den lokale ugeavis, der blev sat opslag op på plejehjemmene, og der blev sendt personligt brev ud til potentielle deltagere. I spørgeskemaerne har flest svaret, at de har hørt om arrangementet "på anden måde" (tabel 5.6). Det tyder på, at uformelle kontakter har betydet noget for kommunikationen.

Tabel 5.6

Hvordan hørte deltagerne om arrangementet (procent).

Lokalavis	Husstandsomdelt information	Plakat	Kolleger	Fagblad	Internettet	Anden måde
26,1	13,0	0,0	13,0	0,0	0,0	34,8

Note: 25 deltagere, 25 uddelte spørgeskemaer, 23 udfyldte spørgeskemaer; deltagerne kunne sætte flere krydser.

Arrangementets forløb

Undervisningen var tilrettelagt som fyraftensmøder. Arrangørerne lagde op til hele ni møder for at give så mange muligheder for deltagelse som muligt. Det blev til afholdelsen af to møder med hhv. 15 og 25 deltagere. Alle deltagerne var kvinder, og nogle var pårørende til demensramte ud over også at arbejde steder – som fodterapeuter, fodplejere eller frisører – hvor de møder demensramte (tabel 5.7).

Tabel 5.7

Deltagernes relation til demensramte (procent).

Pårørende	Udfører frivilligt arbejde	Arbejder med demensramte i plejesektoren	Arbejder steder, hvor jeg møder demensramte	Almen interesse for demensramte	Andet forhold til demensramte
8,7	0,0	30,4	69,6	60,9	13

Note: 25 deltagere, 25 uddelte spørgeskemaer, 23 udfyldte spørgeskemaer. Deltagerne kunne sætte flere krydser.

En ergoterapeut og en sygeplejerske med meget erfaring med demensramte og med undervisning på sosu-skolen skiftedes til at fortælle. Indledningsvis forklarede de, at der er mange forskellige demenssygdomme, men ellers blev den medicinske del af sygdommen nedtonet. Derimod fokuserede de to undervisere på omgangen og kommunikationen med demensramte. De benyttede sig af den engelske socialpsykolog Tom Kitwoods beskrivelser af fem punkter, som det er vigtigt at være opmærksom på for at kunne være med til at skabe sammenhæng i den demensramtes liv: personlighed, livshistorie, helbredstilstand, demenssygdommen samt det omsorgs- og plejemiljø, der omgiver den demensramte person (se fx Kitwood, 2003). Derudover benyttede undviserne to film, som viste hhv. en demensramt dame hos frisøren og en demensramt dame, som modtog fodpleje på et plejehjem.

I undervisningen blev der gjort en del ud af, at man skal skabe genkendelige situationer for den demensramte. Dette kan for frisøren fx gøres ved at medbringe et spejl, hvis man er hjemmefrisør. Det kan være lidt sværere for en fodplejer eller fodterapeut, eftersom fodplejen er en mindre velkendt service for de demensramte.

Et andet vigtigt emne var mødet med den demensramte, hvordan man hjælper med til at skabe en god oplevelse med den demensramte, hvis man nærmer sig personen langsomt og sætter sig ned i øjenhøjde med personen.

De fem interviewede deltagere syntes, at de havde fået meget ud af arrangementet. Nogle havde erfaring med demensramte fra tidligere arbejde i plejesektoren og syntes først og fremmest, at undervisningen havde været god til at opfriske deres viden, mens der var andre, for hvem megen af informationen var ny. Selvom det kunne være svært med det samme at sige, hvordan deltagerne – især de meget erfarne – ville ændre deres adfærd over for demensramte kunder, var det tydeligt, at undervisningen havde sat refleksioner i gang. Om behovet for at blive oplyst om demens siger en meget erfaren frisør:

Nu har jeg haft salon i 35 år, og nogle af mine kunder er ved at blive ældre og også syge, og jeg kører på plejehjem hver anden uge og ude i de private hjem. Og jeg synes, det er meget vigtigt, at man har noget viden om, hvordan man skal takle det, fordi jeg synes, det kan være svært nogle gange, når man ikke ved noget om det. (Kvinde, deltager, frisør)

En fodterapeut, som bl.a. behandler folk i en frisørsalon på et plejehjem, forklarer, hvordan det ved undervisningen gik op for hende, at de demensramte forvirres over at skulle have ordnet fødder i en frisørsalon:

... jeg vil måske tænke lidt mere over, at de kommer ind i en frisørsalon ... og så skal de faktisk have ordnet deres fødder, ikke... så vil de altså ikke have bukserne af. (Kvinde, deltager, fodterapeut)

Deltageren vil prøve at imødegå dette problem ved at tage sig bedre tid til at snakke med kunden, før hun går i gang med behandlingen.

En anden kvinde beskriver nytten af at vide, hvordan man går ind til en demensramt:

... jeg kommer ofte med en tidsramme. Jeg har en time, når jeg besøger et menneske i hjemmet. Hvor jeg så bare går lige til og siger, hvem jeg er, og skal vi i gang med fodplejen. Altså den tid jeg skal bruge og det med øjenkontakt, det var også en væsentlig oplysning. (Kvinde, fodplejer)

Nogle syntes ikke, at filmene gav så stort udbytte, mens andre syntes, de var gode og kunne genkende situationerne fra deres egne oplevelser. Om en film med en plejeboligbeboer, som skal have fødderne plejet, og hvor beboeren bliver vred på fodplejeren, siger en fodplejer:

Og jeg må jo sige, at møder jeg en aggressiv patient, jamen, så går jeg. Der kunne det jo være med de informationer, jeg nu har fået om, hvordan jeg går ind til en patient, muligvis kan få vedkommende til at samarbejde. (Kvinde, deltager, fodplejer)

Opsamling

Alt i alt har undervisningen givet frisører og fodterapeuter nogle redskaber til håndtering af situationer med demensramte. De tanker, som arrangørerne havde gjort sig om deres målgruppe, bar frugt, og det var i højere grad undervisernes fortællinger end filmene, som gjorde indtryk på deltagerne. Arrangørerne var lidt ærgerlige over, at det kun lykkedes at afholde to arrangementer. De mente blandt andet, at det skyldtes, at det første møde blev for sent annonceret.

I forhold til puljens overordnede mål kan vi se, at viden om især demenssygdommes symptomer blev udbredt med denne aktivitet, og at aktiviteten bidrog til, at viden om demens kom ud til andre end pårørende og plejepersonale, som spørgeskemaevalueringen viste generelt var mest repræsenterede som deltagere i projekterne.

Introduktion af projekt og målsætninger

I Valby blev der afholdt en række gåhjemmøder med foredrag for organisationer og personalegrupper i lokalområdet, som er i kontakt med personer med en demenssygdom. Foredragene udgjorde én del af et større projekt bestående af tre dele. Den første del rettede sig mod befolkningen i lokalområdet og blev gennemført i efteråret 2005 i form af en række café-møder og foredrag. Projektets sidste del var ikke løbet af stablen ved evalueringens afslutning, men arrangørerne håbede at kunne rette indsatsen mod forretningsdrivende i bydelen.

Det var ifølge projektbeskrivelsen et succeskriterium for hele kampagnen i Valby, at få afmystificeret ”demens” ved at tale og diskutere sygdomme ud fra forskellige synspunkter, tilgange og oplevelser.

Den personalerettede del af informationskampagnen, hvor vores casestudier er koncentreret, havde følgende målsætning: at give organisationer og personalegrupper i lokalområdet mulighed for at få information om demenssygdomme og følger.

I forhold til puljens mål kan vi altså se, at dette projekt har ønsket at udbrede viden om demens. Med fokus på ”afmystificering” kan man også sige, at målet har været aftabuivering af sygdommen.

Målgruppe

Målgruppen for den del af projektet, hvor vi foretog vore studier, var personale inden for ældreomsorgen i Valby.

Programteori

Vi kan ud fra projektbeskrivelsen og vores interviews med arrangørerne formulere en programteori om, at det var nødvendigt at lave forskellige former for oplysning på gåhjemmøderne for at tiltrække forskellige personalegrupper. Den del af personalet, som ikke har så megen uddannelse og erfaring inden for ældreplejen, vil have behov for oplysning om sygdommen og håndtering af dagligdagssituationer. Sygeplejersker eller andre med mere uddannelse og erfaring vil være mere interesserede i nye metoder og forskning på området.

Organisation og planlægning

Projektet i Valby blev gennemført af en projektgruppe bestående af 15 mennesker. Pengene blev søgt, efter at forstanderen på Benedictehjemmet blev opmærksom på puljen. Hun fik opbakning til projektet fra de andre ledere på ældreområdet i Valby på et lederrådsmøde i december 2004. Hun bad en praktikant om at foretage en interessentanalyse ved at ringe rundt til forskellige instanser i bydelen for at høre, hvad der var interesse for. I foråret 2005 blev den sygeplejefaglige konsulent på bydelens ældrekontor udnævnt til kampagnekoordinator.

Deltagerne i projektgruppen var personale med forskellige funktioner i bydelens plejehjem, daghjem, dagcenter, bibliotek, pensions- og omsorgs kontor samt ældrekontor, alle med en særlig viden om eller interesse for demens. Spørger man forstanderen og den sygeplejefaglige konsulent om baggrunden for sammensætningen af denne gruppe, får man øje på nogle yderligere programteorier om sidegevinster ved oplysningsprojektet. Sammensætningen af gruppen var begrundet i forestillinger om, at man kunne skabe dialog mellem forskellige personalegrupper ved at lade dem arbejde sammen om et fælles projekt. Det var fx tanken med sammensætningen af projektgruppen, at man skulle have et samarbejde mellem bestillere og udførere af ældrepleje.

Kampagnekoordinatoren fremhævede betydningen af, at personale på forskellige niveauer har samarbejdet om projektet:

Jeg synes, det har været rigtig godt, at det ikke kun har været lederne, man har set omkring bordet, det har faktisk været nogle af de medarbejdere, der står i det daglige arbejde. (Arrangør, kampagnekoordinator)

Deltagerne i projektgruppen blev som regel spurgt af deres gruppeleder eller forstanderen på plejehjemmet, om de havde lyst til at deltage i arbejdet. De er derfor også blevet støttet i arbejdet ved, at det har været muligt for dem at tage fri til at arbejde med projektet, hvis det var nødvendigt. Alle fire interviewede arrangører fremhævede projektets gavnlige effekt i form af netværksdannelse mellem personer i bydelen med interesse for demens. Én arrangør beskriver det således:

Jeg tror, at det, der har fået det til at fungere godt, først og fremmest var interessen for området og så det, at der sker noget

i vores bydel, så vi kunne komme lidt i kontakt med nogle andre. Vi går jo i hver vores institutioner, ikke. (Kvinde, arrangør, sygehjælper)

Gruppen håber at kunne tage flere initiativer fremover. Arbejdet foregik med jævnlige møder for hele projektgruppen og mindre møder for underudvalg.

Kommunikationsstrategi

Ud over at der blev sat plakater op i personalerum og lignende steder, hvor personalet kommer og går, har der været sendt e-mails ud til så mange potentielle deltagere som muligt, og lederne er pr. e-mail blevet mindet om arrangementerne i ugen op til deres afholdelse. Arrangørerne benyttede sig af at være spredt på forskellige arbejdssteder, så de kunne gøre deres kollegaer opmærksomme på arrangementerne fra gang til gang ved brug af de interne kommunikationsmidler, som medarbejderne er vant til at benytte sig af. Det var en fordel for rekrutteringen af deltagere, at arrangørerne var spredt ud i bydelens personalegrupper. Ud over de plakater, der blev sat op, og de e-mails, som blev sendt til lederne fast i forbindelse med hvert møde, har arrangørerne kunnet opfordre deres kollegaer til at deltage. De fleste af deltagerne ved det spørgeskemaevaluerede arrangement skriver, at de hørte om arrangementerne gennem kollegaer (tabel 5.8).

Tabel 5.8

Hvordan hørte deltagerne om arrangementet (procent).

Lokalavis	Husstandsomdelt information	Plakat	Kolleger	Fagblad	Internettet	Anden måde
0,0	0,0	23,1	84,6	0,0	0,0	15,4

Note: 15 deltagere, 15 uddelte spørgeskemaer, 13 udfyldte spørgeskemaer; deltagerne kunne sætte flere krydser.

Arrangementets forløb

I alt blev der afholdt 10 gåhjemmøder med undervisning i foråret 2006 med mellem ca. 10 og 50 deltagere ved hvert arrangement. Møderne blev afholdt i Valby Medborgerhus. Emnerne for møderne var meget forskellige og bredte sig fx over demenssymptomer og diagnosticering, magt og

etik, plejeopgavers påvirkning af personalet, pårørendes forventninger og Københavns Kommunes demenspolitik.

Tabel 5.9

Deltagernes relation til demensramte (procent).

Pårørende	Udfører frivilligt arbejde	Arbejder med demensramte i plejesektoren	Arbejder steder, hvor jeg møder demensramte	Almen interesse for demensramte	Andet forhold til demensramte
23,1	0,0	76,9	46,2	53,8	7,7

Note: 15 deltagere, 15 uddelte spørgeskemaer, 13 udfyldte spørgeskemaer. Deltagerne kunne sætte flere krydser.

Ifølge interview med fire arrangører og tre deltagere varierede deltagerantallet meget efter, hvor meget foredragene kunne bidrage til løsningen af konkrete problematikker i hverdagen. Det var de emner, som frontpersonale havde mest brug for at vide noget om, som tiltrak flest deltagere. Der var derimod ikke så mange deltagere, når det handlede fx om, hvordan man laver en pårørendegruppe, Københavns Kommunes demenspolitik eller Dementia Care Mapping (DCM-metoden), hvad der ifølge både arrangører og deltagere sandsynligvis skyldes, at den enkelte social- og sundhedshjælper eller social- og sundhedsassistent ikke føler, at de emner relaterer direkte til deres hverdag. For eksempel siger en deltager, som var social- og sundhedshjælper på et plejehjem, om sin deltagelse i mødet om DCM-metoden:

Jeg havde forestillet mig at få noget andet, end jeg fik. Jeg havde forestillet mig noget mere psykologisk baggrund i forhold til det, det så var. Det er jo ikke alle, der kan lave en screening alligevel, og det er jo ikke alle, der kan få den uddannelse. Jeg havde forestillet mig nogle andre redskaber. (Kvinde, deltager, sosuhjælper)

En anden sosu-hjælper udtrykte ærgrelse over at have været til et foredrag om aktivering af demensramte, hvor der blev redegjort for forskning på området, bl.a. ved brug af overheads med statistikker:

Selve den eftermiddag var meget langtrukket, fordi hun viste så mange statistikker. Jeg havde håbet at høre mere om, hvordan

man aktiverer, men det handlede mere om, at de hellere ville se dvd end fjernsyn. (Kvinde, deltager, sosu-hjælper)

Den samme kvinde syntes, at det arrangement, der gjorde størst indtryk, var ét, hvor der blev fortalt hverdagshistorier fra plejen på et plejehjem.

Flere deltagere var glade for at lære noget om de juridiske aspekter af demens. Viden om disse kan støtte aftabuivering af demens blandt personale. Hvis plejepersonalet ikke ved, hvad de har juridisk hjemmel til at gøre over for en demensramt og er usikre på, om de allerede overskrider juridiske grænser, kan det være svært at tale med kollegaerne eller ledere om, hvordan man bedst arbejder sammen om at pleje den demensramte.

Arrangørerne var fra starten af klar over, at der ville være forskel på, hvilke emner forskellige af de indbudte personalegrupper ville finde interessante, men de mente ikke desto mindre, at det var vigtigt at brede sig over mange emner, så der var noget af interesse for alle personalegrupper. De mente derfor ikke, at et lavt antal deltagere betød, at et møde var forgæves.

Man fornemmer generelt i interviewene med deltagerne, at de er blevet bakket op af deres ledere til at gå til møderne. De har alle fået fri til at gå til møderne, som startede, før deres arbejdstid sluttede.

Opsamling

Alt i alt ser det altså ud til, at programteorien om, at der var forskel på, hvilke emner forskellige personalegrupper var interesserede i, holdt stik. De interviewede deltagere i projektet, som var med til flere arrangementer, gav alle udtryk for at have lært meget i løbet af projektet, men ud over det er det nok så væsentligt, at arrangørerne havde stor succes med dannelsen af deres netværk. Et sådant netværk for folk med interesse for demens kan komme mange til gode, dels som en måde at iværksætte nye initiativer på, dels som basis for vidensdeling inden for bydelen. Fortsættelsen af denne projektgruppe er afgørende for projektets forankring i lokalområdet. Projektet levede op til puljens samlede mål i og med, at det udbredte kendskab til demens. Det har også bidraget til afmystificering og aftabuivering, fx i og med at mennesker, som arbejder med demensramte i plejesektoren, har fået sat ord på nogle af de frustrationer, man kan opleve, når man arbejder med demensramte, og i og med at de har lært om de juridiske aspekter af demens.

EN MØDERÆKKE OM DEMENS

Introduktion af projekt og målsætninger

I Give, Nørre-Snede og Tørring-Uldum Kommune inviterede selvhjælpsgrupper til tre møderækker om demens. Møderne foregik på et lokalt plejehjem.

Projektets målsætninger var:

- at gøre demenskonsulenter til ”kendte hoveder”, som det er trygt at ringe til
- at bryde tabuisering af sygdommen
- at bidrage til netværksdannelse mellem de pårørende.

I forhold til puljens overordnede mål satsede dette projekt altså på at øge viden om lokale tilbud på demensområdet og på aftabuivering af demens. Netværksdannelse mellem pårørende kan også medvirke til at nedbryde tabuer, idet de involverede åbner op for at tale om problemerne frem for at gå alene med dem.

Programteorier

For dette projekt kan vi opstille følgende programteorier: Skabelsen af en intim atmosfære ville understøtte deltagernes lyst til at spørge og fortælle om sig selv og dermed bryde tabuisering af sygdommen. Ved at placere deltagere ved små borde med lys og blomster og servere kaffe og kage for dem ville de endvidere føle sig trygge nok til at tale sammen indbyrdes om deres oplevelser med demens. Valget af lokaler var også vigtigt for skabelsen af den rigtige stemning. Det skulle foregå i lokaler, som folk var vant til at komme i. Arrangørernes forventninger til projektets succes tog i høj grad afsæt i den kontekst, som projektet foregik i, nemlig et lille lokalsamfund i en landkommune, men også i, at deltagerne ville være interesserede i intimitet på grund af den store sorg og det store tabu, det kan være at være demensramt eller pårørende til en demensramt.

Det var vigtigt for projektet, at den demenskoordinator, som holdt foredrag tre af de fire aftener, havde en særlig evne til at fortælle om sygdommen på en behagelig, saglig og gribende måde. Det var ifølge de tre interviewede arrangører alfa og omega for projektet, at netop denne demenskoordinator holdt foredragene. Dette også fordi hun var et

”kendt hoved” i lokalområdet og ikke var hentet ind udefra, hvad der ifølge arrangørerne ville have skabt for stor distance til deltagerne. Dette kunne skabe en så tryk atmosfære, at deltagerne turde spørge og fortælle.

En bred målgruppe

De inviterede til deltagelse i aktiviteten var mennesker, der havde fået en demensdiagnose, pårørende og venner til mennesker med demens, frivillige aflastere i hjem med demensramte og andre med interesse for eller ønske om viden om demens.

Organisation og planlægning

Projektet blev iværksat i et samarbejde mellem selvhjælpsgrupper i Give, Nørre-Snedede og Tørring-Uldum Kommune, som består af i alt ca. 12 frivillige, som har meget erfaring med at afholde lignende arrangementer. Grupperne samarbejdede også med demenskoordinatorerne i kommunerne om arrangementerne, samt den lokale aftenskole. Én frivillig arrangør stod for det meste af planlægningen af arrangementet, mens andre hjalp med at bage kage, skrive pressemeddelelser og andre praktiske ting. Det er værd at notere, at projektet søgte om meget få midler fra puljen. Med en ansøgning på 10.000 kr. lå bevillingen lavere, end hvad man kunne søge ifølge puljebeskrivelsen. Projektet er dermed et eksempel på, at man kan nå langt med få midler, hvad der dog afhænger af frivillig arbejdskraft.

I første omgang ønskede arrangørerne, at møderne skulle foregå på den lokale aftenskole for at gøre det i neutrale lokaler:

Det skal være sådan, at det på en eller anden måde er trygt at komme. Det er det på mange måder at gå i aftenskolen, for der kommer mange folk, så det forbinder de med tryghed. (Arrangør, frivillig)

Det blev dog ikke muligt at afholde arrangementerne på aftenskolen. I stedet foregik de på et plejehjem, som ifølge arrangøren, ”er kendt for at lave udadvendte arrangementer, sådan at de godt tør komme.”

Kommunikationsstrategi

Rekruttering til projektet foregik gennem demenskonsulenterne både mundtligt, ved annoncer i lokalavisen og ved at udsende materiale til

praktiserende læger. Tilmelding var ikke nødvendig, da dette ifølge arrangøren ville få nogle til at holde sig væk, da de ikke ville kunne være anonyme.

Tabel 5.10

Hvordan hørte deltagerne om arrangementet (procent).

Lokalavis	Husstandsomdelt information	Plakat	Kolleger	Fagblad	Internettet	Anden måde
76,2	0,0	4,8	19,0	0,0	0,0	23,8

Note: 40 deltagere, 40 uddelte spørgeskemaer, 21 udfyldte spørgeskemaer; deltagerne kunne sætte flere krydser

Arrangementets forløb

Projektet forløb som en møderække fordelt på fire aftener. De tre første aftener fortalte en demenskonsulent om forskellige temaer: om sygdommen, om hvilken omsorg en demensramt har brug for og om juraen i forbindelse med demens. Den sidste aften var der en kvinde, hvis afdøde mand havde været demensramt i mange år, og en kvinde, hvis mor havde været demensramt i mange år, som fortalte om deres erfaringer.

Ved alle møderne deltog demenskoordinatorerne fra de tre kommuner, således at folk kunne henvende sig til dem og få besvaret spørgsmål om mulighederne i de respektive kommuner, som foredragsholderen ikke kunne besvare.

Tabel 5.11

Deltagernes relation til demensramte (procent).

Pårørende	Udfører frivilligt arbejde	Arbejder med demensramte i plejesektoren	Arbejder steder, hvor jeg møder demensramte	Almen interesse for demensramte	Andet forhold til demensramte
76,2	14,3	9,5	14,3	47,6	9,5

Note: 50 deltagere, 40 uddelte spørgeskemaer, 35 udfyldte spørgeskemaer. Deltagerne har haft mulighed for at sætte flere krydser.

De fem interviewede deltagere, som alle var pårørende til en demensramt, var alle glade for møderækken. Den uformelle form, arrangørerne ønskede at give møderne, var vigtig for nogle – og især var deltagerne glade for den facon, hvorpå demenskoordinatoren fortalte:

Det var så nærværende, at alle kunne være med ... Det var ikke en hel masse fremmedord. Og det var ikke noget diffust noget, altså det kom helt ned på jorden på den måde. Og nogle af dem, jeg var sammen med på det kursus, sagde det samme til mig: Hvor er hun god til at fortælle, og hvor vil vi huske det ... (Kvinde, deltager, aktivitetsmedarbejder på ældrecenter og pårørende til demensramt)

Den samme kvinde siger om den sidste aften, hvor de to pårørende fortalte:

... det tror jeg aldrig, aldrig nogensinde, nogen af de tilhørere vil glemme. Det var meget gribende, og jeg ved godt, jeg er noget følsom, men altså det er i hvert fald noget med, at man sad der og havde næsten tårer i øjnene. (Kvinde, deltager, aktivitetsmedarbejder på ældrecenter og pårørende til demensramt)

Opsamling

Deltagerne var glade for, at emnet blev sat på dagsordenen. Projektets form, hvor en person, som var meget erfaren og dygtig til at fortælle, holdt oplæg, lader til at have betydet meget for projektets succes. Det lykkedes arrangørerne at skabe en uformel tone, som betød, at deltagerne havde lyst til at spørge til og snakke med hinanden. Dermed bidrog projektet til aftabuisering af demens. I og med at kommunernes demenskoordinatorer deltog i arrangementerne og dermed blev ”kendte hoveder”, har projektet også øget viden om lokale tilbud.

AFSLUTNING OG KONKLUSIONER

Afslutningsvis samler vi op på, om og hvordan puljens mål blev opfyldt, og overvejer endelig andre positive virkninger af oplysningsindsatserne.

PROJEKTERNE HAR UDBREDT KENDSKAB TIL DEMENS OG STØTTET DEN LOKALE OPLYSNING OM DEMENS

Spørgeskemaevalueringen viste, at de støttede projekter levede op til puljens målsætninger om at støtte den lokale information om demens og at medvirke til at udbrede kendskabet til demenssygdommene og symptomer på demens. Langt de fleste deltagere, som besvarede spørgeskemaer, syntes, at de havde øget deres viden om demens ved at deltage. Arrangementerne levede desuden ifølge spørgeskemabesvarelserne op til deltagernes forventninger om, hvad de ville opnå viden om ved at deltage i et oplysningsarrangement om demens.

De mest benyttede former for arrangementer var store, åbne oplysningsaftener for alle interesserede samt undervisningsforløb for pårørende og/eller plejepersonale. Vi kan ikke sige noget generelt om, at nogle typer arrangementer var mere populære end andre, da langt de fleste deltagere var meget tilfredse med arrangementerne. Dette kan selvfølgelig skyldes, at deltagerne ikke tidligere er blevet tilbudt lignende

oplysning og derfor ikke har et sammenligningsgrundlag. Vi kan dog ud fra vores casestudier se, at det lønnede sig at være meget bevidst om sin målgruppe. Her var et arrangement målrettet frisører og fodterapeuter et eksempel på, at arrangørerne tilrettelagde undervisning, så den var relevant for netop disse grupper. Frisørerne og fodterapeuterne fik nogle konkrete idéer med hjem, som fx at frisøren kan skabe en genkendelig situation for en demensramt kunde ved at tage et frisørspejl med hjem til vedkommende og dermed få omgivelserne til at minde den demensramte om en frisørsalon. Ved et andet arrangement ønskede arrangørerne at rekruttere frivillige til arrangementet, men programmet for oplysningsaftenen var mere bredt målrettet pårørende til demensramte. Selvom deltagerne var meget glade for arrangementet, lykkedes det ikke at rekruttere frivillige.

AFTABUISERING AF DEMENS

Vores kvalitative studier af fem udvalgte projekter viser, at tabu blev brudt på forskellig vis. Behovet for at bryde tabu er stort hos pårørende til demensramte, som ofte nævnte, at de var glade for at kunne genkende situationer fra deres eget liv med en demensramt i den oplysning, de fik. Arrangører af aktiviteter og foredragsholdere opfordrede til åbenhed om emnet og var meget opmærksomme på at skabe en følelse af trykthed for deltagerne i arrangementerne. Deltagerne skulle føle sig godt tilpas ved at stille spørgsmål eller ved at henvende sig personligt til fagpersoner, som var til stede ved arrangementerne.

Blandt personale, som arbejder med demensramte, kan der også være tabu om demens, som fx bunder i usikkerhed om de juridiske aspekter i forbindelse med plejen af en person med demens. Flere arrangementer inkluderede netop oplysning om de juridiske aspekter af demens, og vores casestudier viser, at den slags viden kan være med til at gøre personalet mindre usikkert på, hvordan det håndterer demensramte og dermed også mindre usikkert over for at diskutere problemer i forbindelse med plejen af demensramte med kollegaer eller pårørende.

PROJEKTERNE HAR UDBREDT VIDEN OM EKSISTERENDE TILBUD

Lokale demenskoordinatorer spiller en afgørende rolle for kommunikationen med demensramte og de pårørende og for, om disse grupper får de tilbud, der findes. Derfor er det positivt, at demenskoordinatorer spillede en stor rolle som arrangører af aktiviteterne. Demenskoordinatorernes synlighed og, som det var tilfældet ved vores cases i Odsherred og de tre midtjyske kommuner, deres tilstedeværelse ved aktiviteterne har bidraget til udbredelsen af viden om de eksisterende tilbud i lokalområdet. Andre eksempler på udbredelse af viden om eksisterende tilbud kan være at foreninger som fx Ældresagen og Alzheimerforeningen var aktive og deltog i mange af aktiviteterne.

TYPISKE DELTAGERE VAR PLEJEPERSONALE, PÅRØRENDE, KVINDER OG ÆLDRE

Generelt lykkedes det projekterne at nå deres målgrupper, men spørgeskemabesvarelsene viser, at især plejepersonale og pårørende havde glæde af puljens aktiviteter. Vi kan også se, at kvinder og ældre har været stort repræsenteret blandt deltagerne. Da der ikke er noget eksplicit mål i puljebeskrivelsen om, at deltagerne skulle være repræsentativt fordelt på køn og alder, og få af projekterne overhovedet har haft unge eller typiske mandefag (fx taxachauffører) som målgruppe, er overrepræsentationen af disse grupper ikke umiddelbart problematisk. Vi synes dog, det er vigtigt at pointere uligevægten, eftersom puljebeskrivelsen eksplicit foreslår unge og typiske mandefag som mulige målgrupper.

Alt i alt har puljen altså opnået sine mål. Til sidst nævner vi nogle erfaringer fra projekterne, som viste sig at have stor betydning for, hvor vellykkede projekterne blev.

NYE SAMARBEJDER OG FORANKRING AF PROJEKTERNE

En del af de projekter, som blev arrangeret af kommuner, udgjorde et samarbejde mellem kommuner, som skal lægges sammen. På den måde

har projekterne været med til at opstarte samarbejder mellem kommunerne og især imellem demenskoordinatorer i forskellige kommuner. Desuden viser et casestudie, at samarbejde om at tilrettelægge oplysning om demens kan føre til dannelsen af nye netværk, som dels vil kunne bruge hinanden som faglige sparringspartnere i arbejdet med demensramte, dels vil kunne danne grobund for nye initiativer med fokus på demens.

Andre frugtbare samarbejder opstod især mellem kommuner og frivillige foreninger, hvor de frivillige fx stod som praktiske arrangører, og kommunen stod for at søge penge til aktiviteten og give faglig sparring.

GOD KOMMUNIKATION VIA LOKALAVIS OG UFORMELLE NETVÆRK

Endelig fortæller evalueringen os noget om hvilke kommunikationsstrategier, der var bedst til at få deltagere til arrangementerne. Her er de vigtigste formelle informationskanaler: lokalavisen og demenskoordinatoren. Mange nævner dog også uformelle informationskanaler såsom venner, naboer, pårørende eller kollegaer som kilde til deres viden om arrangementerne.

LITTERATUR

- Alzheimerforeningen: *Er det en demenssygdom? 10 advarselstegn.* (Pjece)
- Dahler-Larsen, P. (2003): Opskrift på virkningsevaluering. I: Dahler-Larsen, P. & Krogstrup, H.K. (2003): *Nye veje i Evaluering.* Socialministeriet.
- Kitwood, T. (2003): *En revurdering af demens – personen kommer i første række.* København: Munksgaard.
- Pawson, R. & Tilley, N. (1997): *Realistic Evaluation.* London: Sage.
- Socialministeriet, Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service (2004): *Vejledning. Pulje til informations- og oplysningsaktiviteter om demens.*

SFI-RAPPORTER SIDEN 2006

- 06:01 Egelund, T.: *Sammenbrud i anbringelser*. 2006. 79 s. ISBN 87-7487-802-6. Kr. 65,00
- 06:02 Holt, H., Geerdsen, L.P., Christensen, G., Klitgaard, C. & Lind, M.L.: *Det kønsopdelte arbejdsmarked. En kvantitativ og kvalitativ be-lysn-ning*. 2006. 250 s., ISBN 87-7487-804-2. Kr. 228,00.
- 06:03 Rosdahl, A.: *Kommunale aktiveringsprojekter med produktion*. 2006. 51 s. ISBN 87-7487-805-0. Kr. 50,00.
- 06:04 Christensen, E.: *Opvækst med særlig risiko. Indkredsning af børn med behov for en tidlig forebyggende indsats*. 2006. 92 s. ISBN 87-7487-806-9. Kr. 85,00.
- 06:05 Jørgensen, M.S., Holt, H., Hohnen, P. & Schimmel, G.: *Job på særlige vilkår. Overblik over viden på området*. 2006. 83 s. ISBN 87-7487-807-7. Kr. 75,00.
- 06:06 Rasmussen, M.: *Kontanthjælpsmodtageres gæld. Eftergivelse af offentlig gæld*. 2006. 68 s. ISBN 87-7487-808-5. Kr. 55,00.
- 06:07 Møller, S.S. & Rosdahl, A.: *Indvandrere i job. Marginalisering og be-skæftigelse blandt ikke-vestlige indvandrere og efterkommere*. 2006. 171 s. ISBN 87-7487-809-3. Kr. 160,00.
- 06:08 Bengtsson, S. & Kristensen, L.K.: *Særforsorgens udlægning*. 2006. 96 s. ISBN 87-7487-810-7. Kr. 100,00.

- 06:09 Larsen, M.: *Fastholdelse og rekruttering af ældre. Arbejdspladsers indsats*. 2006. 101 s. ISBN 87-7487-813-1. Kr. 100,00.
- 06:10 Hestbæk, A.-D., Lindemann, A., Nielsen, V.L. & Christoffersen, M.N.: *Nye regler – ny praksis. Ændringerne i servicelovens børneregler 2001. Afslutningsrapport*. 2006. 265 s. ISBN 87-91247-80-2. Rapporten er udgivet af Styrelsen for Social Service. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:11 Olsen, H.: *Guide til gode spørgeskemaer. En manual*. 2006. 100 s. ISBN 87-7487-812-3. Kr. 100,00.
- 06:12 Bonke, J.: *Ludomani i Danmark. Udbredelsen af pengespil og problemspillere*. 2006. 79 s. ISBN 87-7487-811-5. Kr. 85,00.
- 06:13 Miiller, M.M.: *Arbejds miljø og indvandrere. Erfaringer i forhold til rekruttering og fastholdelse*. 2006. 92 s. ISBN 87-7487-816-6. Kr. 90,00.
- 06:14 Hansen, H.: *Time Series of APW-Calculations - Module for Great Britain 1991-2004*. 2006. 83 s. ISBN 87-7487-815-8. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:15 Clausen, J., Heinesen, E. og Hussain, M:A.: *De nye kommuners rammevilkår for beskæftigelsesindsatsen*. 2006. 106 s. ISBN 87-7487-824-7. Den kan downloades på www.sfi.dk
- 06:16 Christensen, G. og Christensen, S.: *Etniske minoriteter, frivilligt socialt arbejde og integration. Afdækning af muligheder og perspektiver*. 2006. 220 s. ISBN 87-7487-817-4. Den kan downloades på www.sfi.dk
- 06:17 Schimmel, G.: *LO-dokumentation nr. 2/2006. Barrierer for kvinder i fagligt arbejde. En kvalitativ undersøgelse af årsagerne til kvinders lavere repræsentation i LO-fagbevægelsen*. 2006. 120 s. ISBN-10: 87-7735-770-1, ISBN-13: 978-87-7735-770-1. Rapporten er udgivet af Landsorganisationen i Danmark. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:18 Boje, T.P.: *Frivillighed og nonprofit i Danmark. Omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse*. 2006. 275 s. ISBN 87-7487-821-2. Kr. 250,00.
- 06:19 Boje, T.P., Fridberg, T. og Ibsen, B. (redaktion): *Den frivillige sektor i Danmark. Omfang og betydning*. 2006. 172 s. ISBN 87-7487-822-0. Kr. 160,00.

- 06:20 Geerdsen, P.P., og Geerdsen, L.: *Fra aktivering til beskæftigelse. En gennemgang af aktiveringsindsatsen i det danske dagpengesystem.* 2006. 72 s. ISBN 87-7487-818-2. Kr. 70,00
- 06:21 Jespersen, C.: *Socialt udsatte børn i dagtilbud.* 2006. 108 s. ISBN 87-7487-835-2. Kr. 100,00
- 06:22 Christensen, V.T.: *Uført? Betydningen af nedsat børselse for arbejdsmarkedstilnyttning og arbejdsliv.* 2006. 254 s. ISBN 87-7487-823-9. Kr. 248,00.
- 06:23 Jensen, T.G., Schmidt, G., Jareno, K.N. & Roselius, M.: *Indsatser mod æresrelateret vold.* 2006. 185 s. ISBN: 87-7487-825-5. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:24 Miiler, M.M., Høgelund, J. & Geerdsen, P.P.: *Handicap & beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005.* 2006. 128 s. ISBN 87-7487-826-3. Kr. 110,00.
- 06:25 Christensen, E. & Andersen, K.V.: *Livsvilkår for børn med familie på danske asylcentre.* 2006. 120 s. ISBN: 87-7487-827-1. Kr. 120,00.
- 06:26 Boesby, D.: *Oplysning om demens. En evaluering af Socialministeriets pulje til oplysning om demens.* 2007. 65 s. ISBN 978-87-7487-829-2. Kr. 60,00.
- 06:27 Bengtsson, S. & Nemli, A.: *Oplevelsen af MST. Forældres, unges og terapeuters erfaringer med Multisystemisk Terapi.* 2006. 136 s. ISBN: 87-7487-830-1. Kr. 140,00.
- 06:28 Stigaard, M.V., Sørensen, M.F., Winter, S.C., Friisberg, N. & Henriksen, A.C.: *Kommunernes beskæftigelsesindsats.* 2006. 113 s. ISBN 87-7487-832-8. Kr. 90,00.
- 06:29 Madsen, M.B., Mortensøn, M.D. & Rosdahl, A.: *Arbejdsmarkedsparat eller ej? En kvalitativ undersøgelse af visitationen af kontanthjælpsmodtagere i ti kommuner.* 2006. 109 s. ISBN 87-7487-833-6. Kr. 100,00.
- 06:30 Rosdahl, A. & Petersen, K.N.: *Modtagere af kontanthjælp. En litteraturoversigt om kontanthjælpsmodtagere og den offentlige indsats for at hjælpe dem.* 2006. 87 s. ISBN 87-7487-834-4. Kr. 65,00.
- 06:31 Deding, M & Jakobsen, V.: *Indvandreres arbejdsliv og familieliv.* 2006. 101 s. ISBN 87-7487-836-0. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.

- 06:32 Deding, M., Lausten, M. & Andersen, A.R.: *Børnefamiliers balance mellem familie- og arbejdsliv*. 2006. 139 s. ISBN 87-7487-837-9. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:33 Hansen, H.: *Time Series of APW-Calculations - Module for Denmark 1994-2005*. 2006. 121 s. ISBN 87-7487-838-7. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:34 Christensen, E.: *Uledsagede asylansøgerbørn*. 2006. 64 s. ISBN 87-7487-840-9. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:35 Christensen, V.T.: *Hard of Hearing? Hearing problems and working life*. 2006. 49 s. ISBN 87-7487-823-9. Engelsk sammenfatning af rapporten *Uhørt? Den kan downloades på www.sfi.dk*.
- 07:01 Damgaard, B. & Boll, J.: *Opfølgning på sygedagpenge – Del I. Kommuners, lægers, og virksomheders erfaringer med de nye regler*. 2007. 116 s. ISBN 978-87-7487-842-1. Kr. 110,00.
- 07:02 Bach, Henning B. og Petersen, Kirstine N.: *Kontanthjælpsmodtagerne i 2006. En surveyundersøgelse af matchkategorier, arbejde og økonomi*. 2007. 146 s. ISBN 978-87-7487-843-8. Kr. 110,00.
- 07:03 Sivertsen, M.: *Hvordan virker indsatsen mod negativ social arv? Gennemgang og analyse af 54 projektevalueringer*. 2007. 55 s. ISBN 978-87-7487-844-5. Kr. 60,00.
- 07:04 Jespersen, S.T., Junge, M., Munk, M.D. & Olsen, P.: *Brain drain eller brain gain? Vandringer af højtuddannede til og fra Danmark*. 2007. 64 s. ISBN 978-87-7487-846-9. Kr. 60,00.
- 07:05 Benjaminsen, L.: *Storbypuljen – Indsatser for socialt udsatte. Ideer og erfaringer*. 2007. 47 s. ISBN 978-87-7487-847-6. 60 kr. Pjece.

